

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorității și înaltului 1000 lei
de onoare 500 „
particulara 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25

TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL I • Nr. 32

SAMBATA 2 August 1941

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Rustică

Amurguși revărsa făurăria
Pe arana câmpeneștilor avuturi
Și cinci corcle, din fluide ciuturi.
Picarân lan, sporindu-i măreția.

Lar când să le culeg, vrăjitoria
Luminei din petale făcu fluturi:
Săli beși ai mizeraselor săruturi,
Ce-și poleiau în soare reveria.

Și cum stăteam cu holda până'n brâu,
Uimit în fața spicului de grâu,
Șopti un mistic glas, cu simplitate:

— Boierule, te miră? Cei din târg
Le-ar zice, poate, flori înaripate,
Eu, spun că-s visul spicului în părg.

I. GR. PERLETEANU

BORGESSE

Intâlnirea mea cu Giuseppe Antonio Borgese s'a făcut cu mulți ani în urmă, la o conferință a acestui admirabil estetician totodată, în care scriitorul, criticul și chiar ziaristul își împreunau mâinile, în aceeași visare și adorare deplină a desăvârșitelor bucurii ale artei.

Era vorba de o temă estetică, în care profunzimea cunoștințelor și luminile aruncate peste poezia și proza italiană se îmbinau în același timp cu o știință puțin obișnuită a literaturii și muzicii germane. O undă de muzică, prinurmă, străbătea ecourile deșteptate din versul lui Dante sau din acordurile lui Wagner, evocând îndepărtate amintiri din epoca medievală, din legendele unor eroi cari înfățișează două tradiții: tradiția latină și cea germană.

Rafinamentul și suavitățile tipurilor literare ale lui Borgese, din romanele sau nuvelele sale, își au obârșile pe semne, tocmai în asemenea preocupări și chipuri estetice, trăite adânc, mereu răsunătoare, mereu puse în legătură cu viața de astăzi, care nu este nici mai urâtă, dar nici mai frumoasă decât cea veche.

Romanul RUBÈ, socotit mereu cel mai bun roman de război al literaturii italiene, aduce, așa cum s'a recunoscut, „o interpretare umană a acestui teribil fenomen, lipsită de orice retorică, fie patriotică, fie antimilitară”. Să ne gândim că a fost scris acum douăzeci de ani, când valul de pacifism interesat și de umanitarism pătrunseser în toate literaturile, după prăbușirile materiale și sufletești ale omului.

C. N. NEGOTIĂ

Rubè este un fost luptător, care a făcut războiul fără idealism și tot fără ideal s'a reîntors în viața pe care ar voi totuși s'o cucerească. Dar și după succesele ce a avut într-o întreprindere industrială, și în căsnicie liniștea și mulțumirea tot nu le poate afla. Rubè a fost și rămâne un om sfârșit. El repetă celor ce generație întreagă a înfruntat; generație ilustrată nu numai de literatură, dar și de gândirea anilor sfârșitori de după războiul trecut. Este prin urmare, romanul unei epoci, unde întâlnim însă și drama omului de totdeauna și de pretutindeni. O carte care închide în paginile ei cronică spirituală a vremii dar și caracterelor eterne ale sufletului omenesc.

Ca să înțelegi pe deplin punctul de vedere al lui Borgese, trebuie neapărat să citești și romanul său istoric „Tragedia dela Mayerling”, unde apar figurile stranii prin sfârșitul lor, — Rudolf de Habsburg și Maria Vercera — urmărirea de idela morții, a cărei împlinire ele și-o grăbesc.

Borgese este însă și un novelist, ale cărui subiecte culesse din viața Siciliei (autorul e meridional) împărtășesc aceeași viziune modernă și aceeași ascuțime de spirit în observații precum și același rafinament despre care am pomenit la începutul rândurilor de față. Un scriitor italian, a cărui operă, prin traduceri în alte limbi, a pătruns și în celelalte literaturi europene.

C. N. NEGOTIĂ

MARIA CHELSOI-CRISTEA

Biserică din Iași

DANTE

de prof. Alexandru Marcu

În evoluția literaturii italiene, față de celelalte ale Europei medievale, franceză, germană și spaniolă, se constatare o întârziere preocupantă, explicată numai prin rezistența mai mare a formelor latine în centrul Latinității însăși, adică în Italia.

Pe când literatura franceză de Nord se realizase prin Cântecul epice „de geste”; cea de Sud prin neîntrecutele poezii lirice ale trubadurilor; cea germană prin Ciclul Niebelungic, iar cea spaniolă prin epopeea Cidului, în formație; Italia se mulțumea cel mult să asimileze palidile reflexe ale celorlalte și să se complacă într-o umilitoare imitație. Până ce a venit Dante, pentru ca, în câteva decenii, dela începuturile literaturii naționale italiene, să-i ridice prestigiul atât de sus, încât toate celelalte literaturi ale Europei să n'o mai poată egala până astăzi.

Dante și prin numele său înseamnă „ofrandă”, înseamnă „dăruire”. Căci el și-a oferit conștiința celor mai sfârșitoare mărturisiri de credință, pentru ca tot ce era în trupul lui carne simțitoare la suferințele fizice, să se chinuiească cu dănații în infern, să-și alina suferințele pe Muntele Ispășirii, să se înalte apoi în raza unei priviri de înger și Madonă, pe care el și l-a întrupat, până la Dumnezeu.

Pe acest drum, pe care a umblat singur și pe care nu l-a mai urmat nimeni în toată istoria sufletului omenesc, l-au purtat două conștiințe superioare de oameni spiritualizați prin Moarte: conștiința lui Virgiliu, drept întrupare a Lumii antice, dar păgâne și, ca atare, menită să simbolizeze în Poemă numai Rațiunea umană; și conștiința Beatricei, drept întrupare a Lumii noi, deci creștină și, ca atare, menită să simbolizeze în Divina Commedia însăși Rațiunea divină.

Poema aceasta este cartea renașterii Omului din adâncul de jos al sufletului său, înspre adâncul de sus al Dumnezeuirii.

Dar deși Divina Commedia este epopeea Omului, ea nu este trăită obiectiv, din afară, printr'un erou protagonist, ca în toate epopele. De aceea Dante creatorul literar, se identifică, din propria sa inițiativă, cu Dante omul, erou și protagonist.

Pentru aceasta se cerea însă o condiție de înălțatură: ca el să fie un om într'adevăr apt să trăiască într'o emoționantă sinceritate, toată viața omului, de pretutindeni și de totdeauna.

Din viața lui Dante se pot desprinde aspectele celor mai variate experiențe: el a fost, rând pe rând, sau deodată, trubadur, savant, militar, om politic, edil, diplomat, scrib, profesor, condamnat la moarte, exilat, quasi-delapidator de bani publici, quasi-călugăr, astrolog, vagabond și cerșetor, om de încredere al împăratului german și al mai multor Seniori din Italia, părinte al unei familii numeroase, moralist al lumii, judecător neînduplecat al Soveramilor și al Papilor vremurilor sale, profet, divinator al destinelor orânduirilor politice din Patria sa pentru opt secole; cu un cuvânt tot ce poate fi întreaga omenire cât trăiește într'un singur om.

Născut la Florența acum 676 de ani, din viața sa, cu toate străduințele excesive ale biografilor, fiind vorba de cel mai mare poet al timpurilor moderne, nu se știe totuși mai nimic sigur, afară de ceea ce ne povestește însuși, în opera sa.

Sigur este că prin el a ajuns celebru (pe cât de enigmatic, asemeni) numele Beatricei, o florentină pe care a iubit-o, se pare, din prima-i copilărie și al cărui destin tragic — a murit la 25 de ani — a creat în poezia dantescă dualitatea iubirii și a Morții.

Confundată în conștiința Poetului cu însăși Filozofia, spre a denota astfel marea-i putere de abstracțiune a realităților, prezența Beatricei în viața și sufletul său, nu l-a împiedecat pe Dante să-și aibă familia proprie, cu soție și cel puțin cinci copii.

Această concomitență, care nu este singura, dă o notă puternic omenescă existenței autorului Divinei Comedii, care, tocmai de aceea, va fi o operă de-o sfârșitoare sinceritate.

Cealaltă faptă cu adevărat hotărâtoare din viața lui Dante, a fost exilarea sa perpetuă din Patria, întâmplată în anul 1302. Idealul această dată trebuie însă fixată cu doi ani mai înainte, pentru ca ea să corespundă cu anul perfect 1300, care pentru Dante-om însemna jumătatea vieții sale sufletești („nel mezzo del cammin di nostra vita”), fiind născut cu 35 de ani mai devreme (căci viața „perfectă”, după credința sa și a vremii, dura exact 70 de ani). Pentru Dante-credinciosul, 1300 însemna însă și Anul Sfânt al Jubileului Bisericii Catolice și, totodată, o nouă primăvară de renaștere din Păcatul omenesc, ispășit de Isus pe Cruce tot într'o primăvară.

(Urmare în pag. 3-a)

Contra negativismului

Solidarizarea Europei contra Rusiei dă războiului din Est un caracter ce depășește planul politic, militar sau ideologic; pe care se desfășoară acest războiu. Căci mai mult decât de o alianță continentală — este vorba de o uniune spirituală, pe care bătrânul nostru continent o realizează întru apărarea treptului său cultural, deasupra tuturor divergențelor sau egocentrismelor naționale.

Caracterul pe care l capătă războiul este acela al unui front contra negativismului absurd și ineficient al Rusiei contemporane. Mă gândesc că acești calificativi depășesc totuși în suferință puținătatea spirituală a U. R. S. S.ului. Negativismul ei însuși este o atitudine, o poziție — care chiar dacă mai puțin riscantă decât aceea a afirmărilor, nu comportă însă mai puțin un complex dialectic. Identic adesea cu tumultul sfărâmtor al tineretii, el implică toate splendeziile calității ale acestei nebunii juvenile. Iubind din poezia dintr'un ancestral demonișm sufleteș — i-a fost dat altor să ilustreze haosul sufletesc al atâtor creatori.

Nu despre așa ceva poate fi vorba când ne referim la negativismul comunist, unde nu mai este vorba decât de o deplorabilă incapacitate de înțelegere.

„Literatură” și întreaga „cultură” comunistă reprezintă o negație, nu însă într'un prestabil cadru intelectual. Este însă o negare a înseși acestor noțiuni, este un salt înapoi către primitivism. Și nu din rafinament sau spleen spiritual — cum atâtă criticii ai culturii occidentale au gândit, ei din analfabetism.

Omenirea n'a înregistrat din epoca migrațiilor popoarelor, un atentat mai organizat contra istoriei ei, ca acela comunist. Aici nu mai poate fi vorba de o luptă contra vijelioasei afirmații a unei credințe (cum bunăoară ar putea fi socotite luptele seculare contra invaziilor musulmane); este a cruceiadă contra cașacismului spiritual și intelectual.

Europa poate avea ridicole curiozități culturale sub povara istoriei ei, poate avea jainice clipe de sterilitate creatoare sau narcisice înmăștișări în propriu-i trecut. Totul se petrece sub zodia eclipselor și a revenirilor la sensul adevărat al creației.

Rusia Sovietică reprezintă însă mai mult decât un păcățel creator; reprezintă incendierea tuturor valorilor europene.

În fața acestui orizont unel al cenusii — solidarizarea spirituală a continentului, într'unul din momentele lui de grea nehotărâre, solidarizarea realizată mai mult prin instinct, reprezintă unul din cele mai convingătoare argumente întru demonstrarea viabilității culturii.

Dacă Rusia Sovietică n'a dat nimic și dispariția ei înseamnă numai alungarea unui permanent pericol — lupta contra comunismului dă însă prilej bănuitorilor să constată sub somnolența aparentă a acestui moment intelectual, cât de adânc este ancorat continentul în tradiția creației și vigoarea cu care încreștea-i înfăptuitoare așteaptă să-și continue realizarea.

COSTIN I. MURGESCU

Fixier

Rusia este țara contrastelor. Descoperirea ei nu s'a făcut de mult; descoperirea prin literatură și gândire, bineînțeles. De un veac și ceva, Europa de apus are știință despre fenomenul acesta, mai mult asiatic decât al continentului nostru. Dar câte surprize și mai ales dezamăgiri nu a însemnat descoperirea Rusiei. Cele mai bune intenții, zăcămintele de generozitate, de înfrângere a bestiei din om au fost însă ucise de regimul care s'a ferit să aibă o spiritualitate.

Lenin, odinioară, vizitând o asociație de muncitori și fiind întâmpinat cu un cor, cu muzică, a exclamat însoțitorilor: „Spune-le să înceteze cântecul!

Muzica mă face să devin bun”. Dar, fără bunăvoință, mai putea fi vorba de salvarea omului, de preschimbarea soartei sale materiale și sufletești?

Converința individualului se săvârșește printr'o schimbare, pare-se, în mersul firesc pentru el de până atunci al lucrurilor. Când Don Abbondio, erou al romanului „Logodnicii” de Alessandro Manzoni, erou mai ales al principiului răului pe lume, își înnoiește inima și se prefăce deodată, ascultând predica unui bătrân arhieru, i se întâmplă să zărească un nou univers moral. Descoperă, adică, o lume de a cărei existență nu avusese cunoștință. Fericit omul care cuprinde dela început legile morale în ființa sa! Cu numai câțiva oameni de acest fel, fața pământului ar putea fi schimbată.

Pentru Eminescu, trecutul cu toate umbrele lui era o realitate, nu un vis născocit, o amăgire, un joc al fanteziei sale bogate. Cu o putere neobișnuită de întoarcere în acest trecut românesc, dar mai ales cu o minunată trăire a legilor care ne-au condus și a veacurilor de trudă a înaintașilor, el a fost în multe privințe un vizionar, arătând căile spirituale ce ni se cuvin. În toate domeniile: nu numai în gândirea istorică și în politică...

Miracolul eminescian trebuie căutat și în acest geniu al poetului, în facultatea de a trăi deodată toate fazele înălțărilor, dar și prăbușirilor noastre.

Preocuparea de limbă, de puritatea și autenticitatea ei nu este singurul drum și singura artă a creatorului. Închipuiți-vă pe Creangă, fără îmboidurile sale lăuntrice, căutând să culeagă numai idiomul popular, desbrăcându-l de ceea ce i se părea neșlefuit, alegând și culegând pe urmă materialul amintirilor și povestirilor sale. Ar fi rămas doar un folklorist, un strângător oarecare de motive și producțiuni populare.

O artă nouă trebuie să ne introducă în spiritualitatea lumii, cu tot ceea ce avem mai bun, mai frumos, propriu sufletului românesc, și care nu se poate întâlni în altă parte.

Nu vi se pare că abia în timpul nostru, noțiunea își împlinește rosturile ei, la care abia au îndrăsnit să se gândească bătrânii noștri croniciari sau poezii și visătorii mai apropiați vremii de astăzi? Tăgăduirea unei ere mari și strălucite, a spiritului românesc, ni se pare nefirească.

FAVONIUS

Scrisul săptămânal...

de ION FRUNZETTI

„Este înainte de orice, o muncă; o muncă nici mai nobilă nici mai însoțitoare decât oricare alta. Motivele ei eficiente și rezultatele-i sunt deopotrivă prilej de hula și binecuvântare. Numai cine s'a trudit — săptămânal sau zilnic — să năsemne gânduri ne băgăte'n seamă de privilegiul scrisului premeditat (această clasă aristocratică de scriitori, care nu se dau în spectacol oricând și oricum, și care pentru nimic în lume nu și-ar lepăda fracul de solemnitate, ca să se prezinte în salopetă, ciitorilor), numai cine a trăit generozitatea imensă inclusă în actul acesta simplu, de a te destăinui periodic, la intervale care să aibă regularitatea unui ritm obligator, ca ritmul cosmic ori ca ritmul inimii, numai cine a simțit ce avarie nebănuită se deșteaptă în suflet, oricâteori deschizi sipețurile bătrâne, tănuțe și gelos încuiate, ale experienței proprii — din care, în ultima analiză ne alimentăm toți cei căi nu facem din mijloace scop și din bibliotecă tribunale, numai acela și te năsemnează scrisul.

Nu poemele finite avar în scriere, sau răspândite discret printre amici, nu gândurile notate zi cu zi la masa de lucru, pentru a fi adunate, cândva, după liniile de forță străine elaborării

lor, într'o arhitectură de idei pe care n'au răvnit-o ele, nu paginile construite, refăcute și regrupate la infinit, ale unei năvete ori drame, pot aduce autorului lor satisfacția scrisului. Într-o operă și articol, cel ce a elaborat și de unele și de celelalte va alege cu greu, după criteriul valorificatoare. Dar nu va ezita să alegă articolul, cuvântul născut spontan și capricios, gândul devenit autonom prea devreme, cu toată sglobia aură de emanare, care-i dă un tempo adolescent acestui Făt-Frumos al genurilor scriitoricești, ce spune într'o clipă cât altele într'un ceas, nu va ezita să aleagă articolul, dacă se conduce după criteriile sentimentale, ale satisfacției personale, oricât de puțin durabilă or fi ea.

(Urmare în pag. 2-a)

Note germane

NIETZSCHE

Putină lume dela noi cunoaște activitatea lirică a lui Nietzsche. Totuși, ineguratul, solitarul filosof al supra-omului a scris cu tremurătoare poeme. Redăm, în

Fr. Nietzsche

românește, una din ele: „Cel mai singular” : „Acuma, intrucât ziua A devenit obosită de-atâta zi, și isvoarele Tuturor nostalgilor susură de nouă mângâiere, Toate cerurile, atârnate în pă- [enjenjuri de aur, Vorbesc către fiecare obosit: „Odihnește-te acuma!” Dece nu te odihnești, tu, în- [tunecată inimă...?”

GEORG TRAKL

Destinul lui Georg Trakl a fost unul din cele mai sbuciumate. Halucinat de zeul răboiului, marele poet austriac s'a prăbușit sub viziunea morții. O educație greșită, decadentă, l-a coborât înainte de vreme în infernul care-i era drag.

Din cântecele lui blestemate, desprindem unul din cele mai tragice („Sebastian în vis”):

„Mama ducea copilul în tună albă, în umbra nucului, a stră-rechiului soc, amepia de suc macului, tânguirea sturzului; și lămist se pleca în compătmire peste dănaș un chip bărbos, tăcut în intineriul ferestrei; și bătrânele mobile ale părinților zăceau în rână; dragoste și autumnală risare. Deci întunecat zi a anului, tristă copilărie, când băatul cobora înec în răcoase ape, ar-gintii pești, pace și chip; când el se-aranca de piatră în fața câitor negri, steana sa venea în noaptea cenușie asupra lui; sau dacă el mergea de mână înghetată a mîmii, seara, peste cimitirul întonnat al sfântului Petru, un gingaș trup fără viață zăcea în- niștit în intineriul camerei și-aceia ridică asupra lui rețele pleoape. Dănsul, însă, era o mică pastre în golaș rămurci, lung dopotul în seară de Noembrie, liniștea tatălui, când el cobora în vis amurgind seară în spirală.

O, cât de liniștit se ridică în întunecatul suflet crucea. Dra-

goste; când în negre-umhere se lucrea tratează, între altele, despre: „Premisele noului politici agrare germane”, aportul tineretului în munca agricolă, contrastul dintre oraș și sat (contrast care, în Germania de azi, e netezit), etc. Menționăm acest pasaj semnificativ:

„Și după răboiu, țărâniea germană va rămâne pilonul Reichului, chiar dacă în noua organizare a spațiului european schimbul dintre economia industrială a Germaniei și cea agrară a Europei sud-estice va mai spori extraordinar, țărâniea fiind după concepția național-socialistă temelia oricărei organizări de stat”.

O, apropierea morții. În zid de piatră se pleca un cap galben, tăcând copilul, când în acei Martie luna scădea.

Clopot roz de Paște în bolta de mormânt a nopții și vocile de-argint ale stelelor, că în groază cădea o întunecată nebulă de pe fruntea celui ce dormea.

O, cât de tăcut un mers pe fluviul albastru la vale, meditando lucruri uitate, când în verdele rămurci sturzul chema ceva străin la piere. Sau dacă el mergea de mână bătrânului, seara, înaintea zidurilor dărâmate-ale-orășului și-aceia ducea în mantaua neagră un copilăș roz, în umbra nucului apărea spiritul celui rău. Atingere peste treptele verzi ale verii, O, cât de tăcut putea grașina în stacojia liniște-a toamnei, parfum și melancolie-a socului bătrân, când rocea de-argint a îngerului a murit în umbra lui Sebastian”.

Georg Trakl s'a născut în 1887 la Salzburg. A murit în cursul

Georg Trakl

răboiului mondial; după o viață plină de sbucium, s'a sinucis.

RĂBOIUL ȘI LITERATURA GERMANĂ

Scriitorii germani nu și-au încetat nici o clipă activitatea de când a început marele răboiu. Paralel cu activitatea teatrală și cea muzicală, activitatea literară continuă cu însuflețire, ceace constituie încă o dovadă de extraordinară vitalitate a poporului german.

„ȚĂRANUL IN GERMANIA DE AZI”

se numește o broșură de Hans Dittmer (în românește de Emanoil Tr. Simion), apărută în editura „Cugetarea-Georgescu De-lafras” această foarte utilă

lucrare tratează, între altele, despre: „Premisele noului politici agrare germane”, aportul tineretului în munca agricolă, contrastul dintre oraș și sat (contrast care, în Germania de azi, e netezit), etc. Menționăm acest pasaj semnificativ:

„Și după răboiu, țărâniea germană va rămâne pilonul Reichului, chiar dacă în noua organizare a spațiului european schimbul dintre economia industrială a Germaniei și cea agrară a Europei sud-estice va mai spori extraordinar, țărâniea fiind după concepția național-socialistă temelia oricărei organizări de stat”.

O, apropierea morții. În zid de piatră se pleca un cap galben, tăcând copilul, când în acei Martie luna scădea.

Clopot roz de Paște în bolta de mormânt a nopții și vocile de-argint ale stelelor, că în groază cădea o întunecată nebulă de pe fruntea celui ce dormea.

O, cât de tăcut un mers pe fluviul albastru la vale, meditando lucruri uitate, când în verdele rămurci sturzul chema ceva străin la piere. Sau dacă el mergea de mână bătrânului, seara, înaintea zidurilor dărâmate-ale-orășului și-aceia ducea în mantaua neagră un copilăș roz, în umbra nucului apărea spiritul celui rău. Atingere peste treptele verzi ale verii, O, cât de tăcut putea grașina în stacojia liniște-a toamnei, parfum și melancolie-a socului bătrân, când rocea de-argint a îngerului a murit în umbra lui Sebastian”.

Georg Trakl s'a născut în 1887 la Salzburg. A murit în cursul

Note italiene

CARTEA ITALIANA

GIUSEPPE DE ROBERTIS

(Critică)

Cititorul cel mai puțin inițiat în tainele istoriei literaturii își amintește desigur de celebra controversă dela sfârșitul secolului trecut, asupra originii cunoscutelor „chansons de geste” controversă care-a preocupat giorile filologiei de atunci, ca Gaston Paris, Bédier, Grimm, Lot și alții. Bogată în descrieri, instructivă în cece privește rezultatele, această polemică a preocupat mult timp pe Italo Siciliano, care a dat de curând la iveală roadele unei munci migăloase; „Le origini delle canzoni di gesta”, temi e discussioni, Padova, Cedam, 1940.

Ori, a face istoria polemice: asupra originii „cântecelor de fapte mărețe” înseamnă a face istoria filologiei romanice, noua știință născută odată și determinată de cercetările amintite.

Italo Siciliano a știut să se strecoare printr'un material atât de vast și să cuieag esențialele pentru a facilita urmărirea de către cititori, a variațiilor faze ale polemicii, izolând în același timp pe fiecare dintre filologi cu cerul lui de idel.

Fără a rămâne un relator pasiv, Siciliano face aprecieri critice asupra tuturor argumentelor evocate de polemiciști, dând precădere „scepticismului metodologic” al lui Bédier, elevul și adversarul „optimismului metodologic” al lui Gaston Paris. Concluziile cercetărilor lui Siciliano sunt oarecum concluziile lui Bédier, desăvârșite oarecum și acelea că, nu se poate ajunge la definiția originii „cântecelor de fapte mărețe”, pentru că aceste cântece n'au avut origini, ele fiind produsul spontan al secolului lor și al autorilor lor.

cunoscut prin vilumul său de eseu asupra principalilor scriitori ai secolului trecut, a tipărit de curând un volum de culegeri critice, de data aceasta ocupându-se de contemporani; Scriitorii del Novecento — Firenze — Le Monnier — 1940.

Primul volum interesant prin unele „aperçu”-uri neașteptate printr'o finețe de interpretare și originalitate în a categorisi unele opere, e depășit de acesta din urmă prin aceea, că aduce în plus o bogăție de date biografice și bibliografice, o încercare de ierarhizare și izolare a valorilor literare italiene de azi, negăsită în alte cercetări, cu atât mai prețioasă pentru cei îndepărtați prin loc de climatul literar al Italiei.

O carte în care sufletul autorului vibrează mai puternic.

De Robertis fiind contemporan cu scriitorii pe care-i prezintă, cunoscând fără intermediul istoriei literare oamenii și opera lor. De aici poate și un inevitabil subiectivism, aproape de neobservat de altfel, criticul având păreri definitive și nesuscetibile turburării.

Cartea se deschide cu un studiu amplu asupra lui D'Annunzio; D'Annunzio singur, ca și cum întreaga generație de scriitori posteroi lui, ar fi umbrită de luminoasa sa umbră. Vin împreună Palazzeschi, Saba, Ungaretti, Montale scriitorii străini acelei „la Ronda”, urmați de cei ce compun „la Ronda”; Cardarelli Cecchi, Baldini, Scriitorii izolați, neînrușiți prin artă și crez poetic cu micium contemporan ca Aquilanti, Barolini și alții, prozatori solitari ca Cigognani; încheiat și ruit cu poezii noi, ajunși abea să-și tipărească mănunchiul cel dintâi de poeme ca Betti, Solmi, Sinigalli, urmați de reprezentanții prozei recente; Moravia, Franchi, Quadda, Nannetti.

O carte instructivă, bogată în sugestii, o adevărată călăuză pentru înțelegerea și aprecierea justă a originalei literaturi italiene de azi.

SOCRATES

CULTURA POETULUI

CANTECE NOUI

Problema pe care ne luăm înădrăneala s'o discutăm astăzi, este pe cât de delicată, pe-atâta de importantă — și nu pentru întâia dată este dezbătută de noi. Ceace este important și semnificativ din capul locului, ni se pare a fi lipsa de obiectivitate cu care ea a fost cercetată întotdeauna.

Căci, fie că se lua o poziție sau alta, patima și interesul aveau întâietatea. Și nu numai că lucrul acesta nu e drept — dar cu asemenea metode de „cercetare”, nu se va putea ajunge niciodată la un rezultat pozitiv, satisfăcător; cu atât mai regretabil, cu cât soluționarea (teoretică, dacă nu practică) a acestui ciudat fenomen, ar fi trebuit să fie de mult un fapt împlinit.

Va trebui să ne punem dintru început următoarea întrebare: există sau nu există ceace noi am numit „cultura poetului” — în specie a poetului tânăr? Și, dând un răspuns de ordin general, cu conștiința împăcată, dar cu tristețe și fără a supăra pe cineva, vom spune că în majoritatea cazurilor, ea este ca și inexistentă. Despre onorabilele și laudabile excepții pe care le cunoaștem, nu avem de gând să scriem în însemnarea de față. Ne vom mărgini deci, să vorbim puțin despre lipsa de cultură a poetului tânăr, care de atâtea ori o fost pusă la ordinea zilei, nu numai de critici și recenzenti. Noi vom privi problema dintr'un punct de vedere mai frățesc, deci și mai sentimental.

Mulți dintre tinerii poezii nu citesc, mândrindu-se cu această lacună ca și cu o strălucită calitate. În versurile lor, în confesiunile lor zilnice, mărturisirea aceasta se va auzi ca un refren obsedant. „Eu n'am citit”, va spune unul, și va invoca argumentele cele mai copilărești, nu ca să se apere, ci „ca să se explice”. Unul nu are bani, altul nu vrea să-și deformeze personalitatea (!), al treilea nu crede în nimic — în rezumat, fiecare își clădește o altă pledoarie pentru incultura lui evidentă. Și când le vei explica, pe rând, că în lipsa banilor sunt bibliotecile destule, că o „personalitate” poetică nu se pierde, ci se fecundează

prin lectură, sau că inaderența este mai mult un snobism decât o realitate sufletească, tă-nărul prieten te va privi cu milă și nu te va mai saluta pe stradă. Pentru că în definitiv, el se poate lipsi de „cultură”, devreme ce creiază zi de zi. Iar în clipa în care ai să-i spui că poezia lui a început să sune fad și că miroase a formulă și a repetare, vei fi un om pentru întotdeauna compromis în fața lui.

Dar să știi, tânăr poet, că fragezi ani nu trebuie să treacă așa! Gândește-te la pilda lui Papini și nu uita că Rilke, Baudelaire, Petrarca, ba chiar și bătrânul Horațiu pot și trebuie să rodească și în tine. La oparte cu formulele despre „personalitate” și mai ales la oparte cu lenea. Tu însuți îți dai seama că tot ceace va mai trebui să clădești, nu va putea crește decât pe-o solidă teme-

lie, te cunosc și deaceia și-o spun... „Pentru că nu cred să existe mai deplină bucurie a inimii și a minții, decât aceea când în fața unui om cult sau a unei cărți pline de miez, nu te simți frunzi în vânt, ci copac cu ramuri bogate și adânci rădăcini în pământ.”

Ceace meșteșugul tău aspru și minunat îți cere, accasă este! Iar vorba cu „personalitate” e numai o vorbă, pentru că tu vei fi niciodată un ins livresc — substanță ta nu-ți va permite! — ci un om cult ceace poate însemena întotdeauna mai mult decât simplele cuvinte: un poet!

ȘTEFAN BACIU

N.B. — Manuscrise se trimit pe adresa: Ștefan Baciu, Brașov, Str. Dr. Baulescu 9. — Și câteva cuvinte de răspuns: Ștefan Aug. Doinaș: Da. Florin Lucescu: Da. Mulfumiri, Rodica N. V. Suhala: Nu. Apostol Ioan: Decamdată nu.

Balada temătorului

Moartea de prin plante, a tăcut o clipă, Pentru temătorul care n' drum se frânge. Șerpii azi îi fură visul din aripă Și îl spală n' cupa tulului cu sânge.

Plămădiți în alba cocă de alviță I-au cântat în apa dulcă toți cocoișii... Nu i-au frânt în oaste fulgere de critică, Ci i-au prins cerecii n' creasta morții roșii.

Temătorul fuge c'a văzut o fată Despletită n' moartea plantelor și-a lui. Cumpăna privirii l-a fost blestemată Să vrăjească feti, unda trupului.

Și-au fugit prin unde. Căpurlor mărgele Le-au jucat la nunta urșilor lor. Când din plante, moartea s'a ascuns în stele, Fata despletită l-a furat din sbor.

NANU MĂINESCU

Vorbesc salcâmi...

Jalea mea e lungă cât un plop, Astăzi văd c'cum fost un Bergerac, Am iubit al oamenilor potop Și m'am simțit strivit de-al zilelor tic-tac.

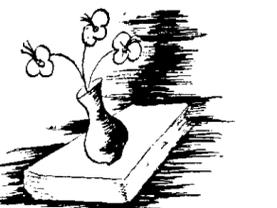
Vorbesc salcâmi mei pe margină de nopti, — încete spovedanii poți să auzi, — Că tinerețea mea e în toți cireșii copti, Iar răsul meu în vârful de duzi.

Nicio mireasă nu m'a strâns la piept, Iubirea mea e un alb letopisat, Ades nu credem bun: eram nedrept, Ades nebun și mă vedeam isteț.

De azi vreb tinerețea s'o acord, Să-mi sorb durerea ca pe o cafea, Să mă ascund în mine ca într'un fiord, Doar inima s'o las să cânte, numai ea.

Vorbesc salcâmi a jale de imas, Ca un sărut de rouă matinal, O șoaptă clandestină de clăcaș, Un junghiu al bălărețului natal.

SERGIU MATEI NICA

DANTE

(Urmare din pag. 1-a)

Atunci când se împlinesc răstimpul hărăzit purificării și câte un suflet, uneori după o îspășire de câteva mii de ani, își ia zborul la Ceruri, se cutremură Muntele și un cântec de slavă răsună peste marea pe care se zărește iar Ingerul, cu corabia lui plină de suflete, adunate la gura Tibrului, în Cetatea Sfântului Petru.

Și acolo, în Purgatoriu, sunt pedepse: rugăciunea, meditația, cântarea imnurilor care laudă Binele împotriva Răului.

În Paradisul pământesc, se va desfășura apoi, în toată splendoarea ei, procesiunea mistică a aducerii Beatricei în triumf în fața poetului și a penitentului Dante, om mântuit, prin ea și prin pocăință, de marele păcat. Artistul Dante înfățișează cu acest prilej una din cele mai grandioase viziuni din câte cunosc Artele plastice și toate Literaturile la un loc. Botticelli, vădit inspirat de lectura Divinei Comedii în compozițiile sale — și mai ales în celebra Primăvară — rămâne mult prejos, față cu posibilitățile marelui său model.

Paradisul, după concepțiile creștine și astronomice ale vremii, este alcătuit din nouă Ceruri, dintre care cel mai depărtat de Pământ, se învârteste cel mai amețitor. Deasupra, neclintit, stă Empireul. Și Dumnezeu.

Dacă în Purgatoriu l-au împresurat calmul și pacea crepusculară, prielnică reculegerii și meditației, acum Dante se vede învăluit, din Planetă în Planetă, în lumină. Iar în lumină, ochii i se întăresc, spre a distinge luminile mai mici și mai aprinse: în ele înfloresc, albe ca lumina Lunii, roșii ca lumina din Marte, aurii ca lumina din Soare, toate sufletele Drept-Fericiților, care alcătuiesc împreună florii, cununii, cruci, scări, litere, acvile și tandrafini, mari cât bolta Cerului Mare.

Transhumanat, Poetul urcă din Planetă în Planetă, privindu-o în ochi pe Beatrice. Cu puterea gândului și cu temeritatea geniului, el se auto-sanctifică. Simte în el tăria sufletească de-a se înfățișa, înainte de moarte, Maicii Domnului, Mântuitorului, tuturor Sfinților și lui Dumnezeu însuș.

Apoi: o străfulgerare. Și viziunea ia sfârșit la timp, cu o nouă invocăție la stele.

Întansigent dar mărîmimos; dușman al oricăror compromisiuri, Dante a fost un mare precursor al Puritanismului modern, care-l înfrățește de-a-dreptul cu Savonarola și cu Reformatorii. A fost nu numai poetul cel mai genial al Literaturii moderne, dar și cel mai mare învățat al timpurilor sale; nu a fost, firește decât un auto-didact. A realizat totul singur, simțind o adevărată voluptate a celor mai grele cuceriri prin sine. De aici semnificația eroică a personalității sale.

Dante a fost un mare erou al autonomiei sufletești. Ca atare îl revendică printre marii înaintași Renașterea și, național, întreaga Istorie italiană.

ALEXANDRU MARCU

NU NE CUNOAȘTEM COMPOZITORII

N'ați întâlnit încă pe nimeni care să vă fi spus că la Palermo, Cairo, sau Capu Nord este ca la el acasă, deși la o indiscretă întrebare, a trebuit să admită că n'a fost încă la Sibiu și că n'a văzut lași sau Clujul?

Dacă nu, probabil că n'ați prea stat de vorbă cu nimeni despre călătorii. Și poate că nici despre muzică și muzicanți. Și, atunci, vă rog să nu credeți că nu sunt mai puțini nici călătorii în țară... muzicii, care cunosc în amănuntele microscopice păduri întregi de arbori genealogici ai rudelor, editorilor, bucatarilor, ai cine știe căror compozitori de pe unde, dar te întreabă mirat: „care Paul Constantinescu?”

Și, pe lângă ea e neferice și inadmisibil, să răstorni ordinea normală a cunoașterii, mai este și păgubitor pentru... cel ce o face, deoarece se lipsește de inițieri care i-ar putea deschide o caldă rezonanță pentru o spiritualitate artistică pe care suntem datori s'o trăim cea dintâi pentru că e a noastră, și pentru noi creată și pentru că ne exprimă pe noi.

De sigur nu cu câteva răslețe documentări, cu un compozitor despre care aflăm câte ceva, toate se vor îndrepta dintr-o dată. Un articol nu poate avea această pretenție. Dar, dacă v-a putea stărni și pe alții să se intereseze de mersul, zestrea și năzuințele muzicii românești dacă ar putea insinua și altora pornirea de a se îndrepta mai curând și către muzica și muzicanții noștri, felul acestor coloane va fi atins și îi va justifica trecerea pe sub tipar.

RANDURILE DE FAȚA NU SUNT UN REPORTAJ

Deși era poate mai bine să vă las să constatați singuri că ceace citiți în acest moment nu este un reportaj după toate plăcutele obicinuinți ale genului, până la constatare, pagina având perspective mai multe să fie citită pe când, de pe urma acestui avertisment, risc să pierd din cititori pe... drum, este totuși mai bine să se știe din vreme ce va fi și ce nu va fi în acest pseudo-reportaj.

Nu intenționez, ca să vă spun drept, nici să descriu camera de lucru a compozitorului, cu mobilele, covoarele și obiectele ei de familie, nici să zugrăvesc un tablou vibrant și romantic, în care compozitorul să se cufunde în transele unei inspirații febrile și cotropitoare, nici mai ales să vă prezint un Paul Constantinescu în „halat și papuci”.

Nu că aș disprețui în bloc aceste procedee, sau le-aș considera absolut inutile. Multe din ele sunt ingenioase „momeli” către muzică. Astăzi aflând ce dulceață îi place mai mult autorului, mâine ce culori de cravate, poimăine care sport, vă găsiți pe nesimțite intereseți de un muzicant și delat muzicant până la muzică, nu e departe.

Pe urmă, nu poate fi negat nici interesul de a situa un compozitor în cadrul pe care și l-a ales, de a cunoaște și omul printr elementele înconjurătoare, în climatul propriu al vieții lui, ceea ce nu se referă numai la paragraful „Curiozități și indiscreții biografice” dar pot contribui la cunoașterea pe plan direct a

compozitorului și deci la o posibilitate de apropiere de el care îl poate face dacă nu numai decât mai înțeles, estetic, dar mai accesibil omeneste, mai viu, mai atașant.

Fracul învechit și solemn al lui Verdi, din muzeul dela „Scala” baghetele cu care a dirijat una sau alta din operele lui, pot nu numai să atragă curiozitatea, dar chiar să emoționeze, să lase impresii neșterse.

Dar, oricât, trebuie să-i cunoaștem și muzica. Și, mai ales, să-i cunoaștem în primul rând muzica.

Și încă orice astfel de piese de muzeu reprezintă mai ales viața puțintelă a compozitorului. Cât despre secția „halat și papuci” cred că e cea din urmă care trebuie să intereseze, ca o completare cu totul facultativă, ca o diversivă.

Când documentarea începe de acolo, riscă să arate, necunoscutorilor, și opera prin prisma... papucilor ceace pare mai curând de evitat.

O ALTA MARTURISIRE

Cu oate cele de mai sus, aș fi notat poate și aspecte necompozitoriești ale întrevierii ce-am solicitat lui Paul Constantinescu în scopul celor de față.

Dar, ceva m'a împiedicat cu desăvârșire și pe nesimțite de la orice intenție în acest sens. Lipsa de vreme.

Lipsa de vreme, deși acest fals interviu, sau, mai bine, acest interviu asemănător unor romane, „fără cuvinte”, a durat patru ore.

Ore însă în care Paul Constantinescu, perindând pe suportul pianinei câteva, foarte puține, din partiturile lui desprinse dintr'un „teanc” impresionant de stufoase de lucrări revărsase în fel și chip ritmuri, melodii și sugestii de culoare, împletise sau pulverizase în cascade o muzică pe care aș fi ascultat-o probabil și până în clipa de față, dacă s'ar fi putut.

Una câte una, întrebările plănuite se topeau. Aveam de ales între cel mai interesant și mai inedit răspuns scontat și această muzică. Nu era greu de

poziții în repertoriul „Operei Române”: „O noapte furtunoasă”, după Carageale și „Nunta în Carpați”, balet, a cărei muzică a găsit un rar ecou și în Germania, deși ar putea părea, la prima vedere, în afara hotarelor, prea împregnat de „exotismus”. Dar, muzica adevărată e una singură și de aceea a putut să placă și va putea să placă în orice parte „muzicală” a lumii, iar Germania, și din acest punct de vedere, reprezintă imens de mult.

Executată în întreg turneul din Germania al Filarmonicii, conduse de maestrul George Georgescu, muzica „Nunții” va fi cântată zilele acestea chiar de Filarmonica din Berlin, sub bagheta lui Ionel Perlea.

O suită „cătănăscă”, altă suită, o simfonietă, variații pe o temă bizantină pentru violoncel și orchestră, melodii colinde pentru pian, o sonată interpretată și de maestrul George Enescu, delicatul „trio de coarde bizantine”, de care autorul nu mai vrea să audă, (din fericire părere exclusivă) înscamă de sigur pentru un creator care acum 12 ani își lua abia bacalaureatul la liceul Petru și Pavel din Ploiești, o producție puțin comună.

Dar, mai ales, puțin comună este toată această fecunditate calificată.

Încă dela primele pagini date în vileag, Paul Constantinescu își jalonează, printre compozitorii noștri, o cale de două ori însemnată: odată pentru că era proprie. Și, tot pe atât pentru că era croită exclusiv prin ogor băstinaș, pentru că parcurea locuri surprinzător de încărcate de specific al isoarelor și tradițiilor proprii ale românescului, în muzică.

De aceea, aș fi dorit să cunosc expuse chiar de compozitor treptele evoluției lui și explicite, pregătirea tehnică și spirituală care l-a ajutat precum și chipul în care își primise și enunță estetica personală.

O serie de întrebări „respectiv”, erau gata.

Răspunsul le-a venit însă înainte de a fi puse.

S'au desprins din însăși muzica „prima audiență” pe care am ascultat-o și pe care, din

nic, o trăsătură caracteristică, prinsă pe viu.

„Iar mi-am dat în peteci” (E vorba de o disonanță „ardeiată” într'o temă de școală). „N'o contez printre compozizii!” (Ceva care nu-l mulțumesc și, nu transacionează). „Aici, la fiecare moment, se pune o problemă!”

„Majorul e mult mai rigid în stilul ce urmăresc. Tot mi-

Uneori nu se poate opri de a remarca, și, într'adevăr, remarcă se impune:

„Cât de frumoasă și de pură e tema asta. Cât e de greu de situat în ambianța ei!”

In aceste cazuri, nu e nici odată vorba de o temă proprie. E vreo temă bizantină, element autentic, descifrat din străvechi hrisoave de părintele Petrescu, în care Paul Con-

lată, pentru cine vrea să citească bine aceste indicații în aparență fugare, câteva puncte de orientare care lămuresc multe.

CANTAREA BASARABIEI O COMPOZIȚIE „FULGER”

Este un poem pentru orchestră la care compozitorul a lucrat în timpul din urmă. Dar, acest „timp din urmă” are nevoie de o explicație. A fost schițat într'o zi și o noapte și orchestrat în trei zile, dintr'o singură respirație.

E de o structură și aparte, vorbind larg, și fundamental deosebită de stilul caracteristic al autorului.

„Mite și cadente” zăbesc și, prăvălind acorduri care prin excepție, se încadrează uneori în trepte cadentiale, deși rupturi vehemente asvâr elanul dintr'o dată în cele mai neașteptate tonuri.

Cred că lucrarea este actualmente în repertoriul „orchestrei simfonice a armatei”.

Construcția ei e ingenioasă și plină de tălc. O blândă și evocatoare melodie populară o deschide. O tristețe se măturisește din undirle sunetelor. Și, deodată, ca un vis blând și cutremurător, se strecoară, reptilian, în schimonosiri bine venite ca să exprime tot substratul și tot simbolul, internaționala III-a. E slută și rănjitoare, dar viața curată și credincioasă a românului cotropit nu se tulbură. Basarabia își trăește mai departe, în restricte și mahnire dar în dărză hotărâre, viața sufletului ei românesc.

Dar, de undeva, ca un tunet depărtat, răzbate un ecou din imnul Regelui român.

Se întoarce mai prelung, mai puternic. Cucereste rând pe rând toate vocile. Izbucnește în sfârșit în lăure triumfător, în wagneriană măreție, potopind falduri biruitoare de armonii, spărgând valori sărbătorești de muzică, bucurie și jubilarie desrobotitoare.

PATIMILE DOMNULUI ORATORIU ÎN STIL BIZANTIN

Este cea mai vastă din compozițiile lui Paul Constantinescu, aproape terminată.

Este, fără nici o îndoială, cea mai înaintată investigație în

DOMNILOR ȘEFI DE ORCHESTRA, ISARLIC ȘI RIGA CRYPTO SUNT INENARABILE!

Pe versuri de Ion Barbu, Paul Constantinescu a scris pentru voce și orchestră două scâpări uimitoare de haz, de pitoresc autohton, de pantagruelică fantasmă și savuros umor muzical.

Ospățe princiar de imagini își risipește belșugul în ele, descriptivismul și inventivitatea cele mai năstrușnice și mai dibace fănesc în focuri de artificii neîntrerupte.

Sunt compuse de mai multă vreme, totuși nu le-am ascultat încă în concertele noastre simfonice.

MICUL ACHIM E FOARTE INTRIGAT

De altfel, Paul Constantinescu furșă, chiar printre temele lui de școlar, pe când, nu acum prea mulți ani, „făcea” contrapunctul la „Academia Regală” cu maestrul Jora, care a avut un rol excepțional în formarea aceluia mare talent românesc, „ieșirile” compoziționale cele mai zurbagii și mai nemeapomente.

Odată, scrisese, printre fugi și corale aproape „cumini”, o delicioasă „scamatorie” sonoră, în care disonanțe sbărlite, și irezistibile se precipitau în ropotul d'abolic al celor mai năstrușnice jocuri de mâini și sunete. O adevărată bătaie de pisici pe pian, dar, pisici minunate de muzicale.

Maestrul Jora care, în fond, de abia aștepta dela elevii talentați câte o „bombă”, cu verva lui pianistică furtunoasă, făcea să explodeze bumba pe claviatură într'un vârtej torențial.

Deodată, cineva urcă scările lungi ale Academiei Regale, către clasa cu pricina, trei câte trei. E micul Achim, copilul unui funcționar al „Academiei”, care își prărsise subit joaca din grădina și alerga, cât putea, să vadă „ce s'a întâmplat”.

Sosește la ușă, o deschide repede, și își petrece capul înăuntru.

— „Se cauți, măi!” îl apostrofează sever dar grozav de amuzant, maestrul Jora?

Micul Achim mai privește, tace și fuge. S'a edificat.

Plimbare în lumea MUZICII

— Câteva ceasuri cu Paul Constantinescu —

de ROMEO ALEXANDRESCU

Dansul zestrei, din „Nunta în Carpați”.

norul îmi convine mai bine; e mai bogat, mai maleabil”.

„Totul este să nu cazi în Bach, să te ferești de polifoniști și de Ruși. Cum vei avea ceva comun cu ei, totul e compromis!”

„O singură „senzibilă” și ești pierdut”.

„Selecția modulațiilor e o chestiune capitală”.

Constantinescu are un colaborator de mare preț.

„Aici, suntem în plină psaltichie”.

„Modulațiile de secundă sunt cele mai bune”.

„Am renunțat la orice figuratie. Am căutat variația în linia cea mai simplă și mijlocul de a evita monotonia fără apel la inutil”.

Rugăciunea ostășului român

Doamne, sub zodii de silnicie, frudnic și astăzi dreptatea se'nvață. Moartea mi-e tainic veșmânt și povăț. Partea mea'n lume, ca pe-o moșie, gândul, din leagăn, o crește și-o știe...

Paza pământului greu meșteșug, stă cheazăie pentru belșug și pentru zorii Țării de mâine... Eu Vetre: Neamului, sfâșiat trup, fac legământ să-i slujesc, cum un câine stâna-și păzește de lup.

Frații mei gem, în străini, umîlire. Ca să le duc în tristeți indulcire și ca să'nfrâng cerbicia dușmană, n'o să mă doară prea mult nicio rană.

Lungă nu-i nicio grea depărtare, crud niciun fulger, când vrem, anume, fraților buni să le dăm ascultare... Statornicindu-le locul în lume și în strămoșeasca vrednică stare, Plânsul schimbă-vom în bucurie!

Doamne, dă brațului nostru tărîe blând ne păzește ca scutul divin și ne-oțelește'n credința cea trează!

Fă'nvingătoare oastea vitează peste potrivnici, — ca'n ceasul senin, — Țara'nregită din nou să dea Ție și Regelui său, pururea Slavă, amin!

ȘTEFAN STANESCU

Peceți voevodale

Peceți de sânge purtați, a știre Că brazda voastră e tainic scrin Ce strânge 'n sânu-i drept moștenire Voevodalul etern Destin...

Descălecăre! Rupturi de nour! Vârtej eroic! Popas și Hat!... Străjer și simbol, vânosul Bour Pe stema voastră stă ne'nfricat...

Ingemănate surori de-o seamă! Cu-aceleași tălcuri voi v'ați născut, Și-aceleași trâmbiți străvechi vă cheamă Să fiți un reazăm și-un singur scut...

De-acum, căderea vi-i răsunată... Dar ochii 'n lacrimi ce vor spre-Apus?... Durerea voastră nu-i împăcată? Peceți de sânge, mai sunt de pus?...

Iulie 1941.

ION PAJURA

Scenă din „O noapte furtunoasă”

ales. Și, pe semne că și egoismul apăsă același taler al balanței.

Pe scurt și în consecință, iată-mă redus iarăși la vechea mea ipostază de auditor „profesioniști”, într'un fotoliu de concert, cu diferență că sala era de dată aceasta o cameră de lucru, un șantier de tonuri... Și iată-mă cu material de referenție mai mult de cât de reportaj.

Dar, mă veți crede sper cu ușurință, cu cât timpul înainta, cu atât mai la adăpost de orice umbră de regret.

O PARTE DIN CHESTIONAR SE REZOLVA PRIN MUZICA

Paul Constantinescu, deși abia trecut de treizeci de ani, este, precum cred că se știe, de și care își prezintă opera singurului muzician român tânăr care a înscris două com-

loc în loc, auditorul o punctează cu câte o scurtă lămurire plină de franchețe și de luciditate.

Stă înaintea pianului cu fața și corpul ușor către dreapta și cu o îndemănare cu atât mai extraordinară cu cât e un pianist autodidact, descurcă pe-reptoriu caerul celor mai originale îndrăznețe și complicate combinări devoci, ritmuri și sonoritate.

Figura nu-i exprimă nici auto-admirația, nici cea mai slabă urmă de emfază, de orgoliu. Nu este nici falsă modestie.

Paul Constantinescu rămâne în fața operelor sale un judecător am spune imparțial, dacă, mai de grabă n'ar fi, sever.

E arhitectul care a construit după legile artei în care crede, de și care își prezintă opera lui cu totală obiectivitate, gata să lămurească un detaliu teh-

O altă scenă din „Nunta în Carpați”.

crearea pe de-a întregul, a unui stil simfonic religios românesc, pe baze direct bizantine.

Intr'adevăr, cu fiecare notă, se pune o problemă. Și, Paul Constantinescu știe ce vrea. Totul îi divulgă stăpânirea clăre a ideilor, a tehnicii, a voinței creatoare. El, care poate termina în patru zile un poem simfonic, lucrează de mai mult de un an și jumătate la această expresie capitală a personalității și stilului ce și-a durat.

Speră să o poată auzi de Paști. Meloape de nefermărită expresivitate, o reculegere creștinească netulburat de adâncă și de curată, într'o muzică al cărei graiu e cu desăvârșire nou și se învâluie cu expresia însăși a verseturilor evanghelice, o operă care va fixa în muzica românească și în arta compozitorului un punct crucial, iată ceace este oratoriul lui Paul Constantinescu.

CRONICA LITERARA

Constantin Stelian: Mireasa lumii (versuri)

Versurile d-lui Constantin Stelian, indeamna la revizuirea operei comode după care, în genere, producția scriitorului ar proveni din alte surse, decât ale experienței directe. Această opinie cu autoritate populară, acordând inspirației un rol important, separă opera de conținutul cotidian iar față de autor manifestă o ciudată lipsă de prețuire. Ca și când, neavând de cât meritul de transmitător inspirat, poetul trebuie să-și câștige stima societății, cu prestigii alor însuși decât ale sensibilității artistice. Păreră ca scriitorul nu se califică prin înzestrarea sa, naște efecte curioase asupra evoluției literare. În evoluția poeziei, în special, constatăm momente când interesul public se apropie sau se depărtează de ea. Introducere ca urmare a nevalorificării de către public a sensibilității poetului. Acesta încearcă să se răsbune, refuzând să exprime experiențe în care contemporanii s'ar oglindi, dar în același timp se răsbună și arta devenind artificială prin înstreinarea de viață. Etapa actuală a liricii românești, pare că se caracterizează printr-un astfel de divorț al sensibilității de către realitate o verificare în orice caz, prin absența interesului public față de poezie. În ce măsură poezii destul de numeroși astăzi, cu toată indiferența ce-i înconjoară, sunt victime artificiale inerente, nu este locul să cercetăm acum. Sublimăm în schimb necesitatea revizuirii critice a mentalității la care ne-am referit, și care rămâne responsabilă în ultimă instanță. Publicului trebuie să i se facă educația ca să ajungă să înțeleagă importanța sensibilității scriitorului care solidarizează prin limbă și unitate structurală, sufletul și destinul neamului său.

La aceste considerații ne-am îndemnat versurile d-lui Constantin Stelian tocmai prin natura lor apropiată de experiența comună. Autorul nu folosește maniera „abstractă” dominantă în lirica actuală. Caracterul psihologic al inspirației sale, raportat la momentul evoluției de azi îl situează în schimb, pe d. Constantin Stelian după o logică normală a lucrurilor, pe o treaptă depășită, fără ca această situație în urmă, să însemne supo-

rioritatea liricii evoluate. Impresia ce-o avem de manieră lirică veche, nu dovedește neapărat lipsa de valoare în sine, a versurilor din „Mireasa lumii”, ci prin ea, evidențiem numai primordialele care pândesc pe autori, în perioadele când publicul nu simte interes pentru poezie. Intr'un astfel de moment de separație, când tendința poetului este să se răsbune și să se izoleze, căzând în riscul artificialității, cine nu se asociază la atitudinea generală de înstreinare, și păstrează, ca d. Stelian, contactul cu psihologia comună, cade în riscul contrar, al rămănerii la mentalitatea veche! Repetăm, nu facem aprecieri critice, ci expunem doar consecințele unei mentalități nefavorabile scriitorilor.

Deaceia, să nu mire, dacă trecând la examinarea poemelor, afirmăm dinpovră, că ne plac, mai mult decât multe din versificările contrafrăilor evoluți.

D. Constantin Stelian simte direct realitatea de la care pornește, și ca atare, ne cucerește prin sinceritatea confesională. Este odihnitore astăzi lectura unei cărți de versuri în care urmăm cu ușurință itinerariul unor evenimente din viața scriitorului.

În acest sens, d. Constantin Stelian sugerează pare-se o înlocuire spre lirica psihologică, vădită bunăoară în modul de a concepe iubirea.

Autorul întrebunează termenii de amor, neînșindur însă de nici o ironie artistică, prin care conținutul noțiunii se abstractizează. Este vorba de „amorul” pur și simplu. Femeia despre care scrie d. Constantin Stelian este iubită realmente, din pricina frumuseții. Ochiul cântă de poet, sunt cei ce transmit fiori și turbură, brațele evocate sunt concrete, carnae. E vorba de atracția naturală, de puterea vieții, și în consecință, când poetul confesează admirația sau subjugarea sa, cuvintele se referă la pro-

cese spontane, cărora ființa sensibilă nu se sustrage. Înțelegem că literatura a compromis cuvântul „amor”, dar în viața fiecărui acesta își păstrează autoritatea pe temelii simțirii firești. O astfel de simțire naturală răspunde nu știu ce farmec prietenos în paginile cărții d-lui Stelian, și stărnește la lectură odihna despre care am pomenit. Generalizările noastre se pot susține cu versuri numeroase. În poema „Prinos”, „griji ce nu arare'n imagini se'nvesmântă”, adunate ca un „rod al iubirii”, au menirea ca, târziu, când poetul va „și departe și tot mai ne'nțeles”, să amintească iubitei despre el: „vei sfârșim'ndoiala ce atâta m'a durut”. Ce poate fi mai sinceră decât durerea poetului pricinuită de neîncrederea iubitei în talentul lui? Cu noi, înțelegem că după ce „a proslovit generoasă, întâi aducându-i „prinos” dovoada talentului; dar și a „amorului” fidel: „mi înfloresc în suflet simțiri doar pentru tine”. Înțelegem, „declarații” de iubire, după același procedeu candid:

Prin magica fereastră a sufletului
[luu tău
în care taina crește mereu mai
[momițoare,
[mi place mult privirea s'o las
[rătăcitoare...

Îndrăgostitul formulează omagiul suprem cuvenit femeii, pentru darul ei de a anula timpul, concentrând în prezență, facultățile vii:

Că'n nici un loc floriul nu-i mai
[puțin temut
ca prin vecinătatea plăcerii pier-
[zătoare,
în care, doar prezentul e faptul
[ce nu doare,
nu-i minciunosul vine, nici tristul
[la trecut.

D. Constantin Stelian cutează deci să apară cu confesiuni calde de îndrăgostit. Pentru atracția ce-o exercită asupra ochii iubitei, caută comparații fărăși omagiale:

La nesfârșita rază a cerului senin
din ochii tăi, nădejdea-mi așteap-
[tă'nsoțată.
Aci-e inima deschisă ca un potir
[de crin.

În altă poemă deasemeni declară:

Nu-și poate cerul părași
adâncirea din privirea ta.
Iar alte ori, într'o „romanță tristă”, se tângue de stingerea acestei priviri:

Căprii ochi cu nopți s'au întune-
[cat,
în desmă sufletul să mi-l întărieze.

După canonul clasic al îndrăgostitorilor socotește că:
în orice parte, chipul tău iubit
cu primăvara e stăpân pe toate!

Simțire necontrăcută și ne-complicată cu semnificativ arti-
stice, își prevede totuși dușmanul,
în îmbrățișare și moarte. Ce se
poate spune femeii iubite, față
de perspectiva aceasta inevitabilă?
Poetul știe că dorul este nemuritor
și că moartea nu va fi, de fapt,
decât o logodnă cu mireasa lumii.
Este gândul ultim, exprimat nu
fără subtilitate, pentru că prin el
afirmă fidelitatea eternă a iubitei:

Îngemănași iubiri!mbătrânim.
Va trebui ca'n desna cea de veci,
asemenea cu mine să petreci,
Miresei lumii să ne logodim.

Dacă am căuta însă versurile în care autorul să concentreze toate sensurile „amorului”, am alege următoarele, în care, pe lângă candoarea confesională manifestă în cele de mai sus, surprindem în adăosul autocritic, un început de independență a artistului:

Surăsul tău, o rază reflectată
din necuprins, mi-a cucerit fioriul;
purtând solia celor de-aktă dată,
ne-am sărutat și-am proslăvit
[amorul]

În zori, pâlî Natura de Mincinură,
că nu-s ateva cele reflectate —
...capriciu vag de taină'nșelătoare
cum poate fi oriendă orice beție...
Înțelegem că după ce „a proslovit
amorul”, poetul nu-și va trăda
sensibilitatea, ceace de-aktă fel nu-i
dorim.

Repetăm, ne bucurăm sensibilității
d-sale nouă într'o etapă lirică în
care riscă să pară veche. Menționăm
însă că poezia cea mai reușită din
volum, se întâmplă să nu trateze despre
obiectul principal al inspirației d-lui
Constantin Stelian... Un izolat pastel
de toamnă, conține frumosul
catren:

Buchete de lumină, priveșcu
[ochii morți
spre undele în care, un negru
[sânge cheamă,
topirea unor frunze, cu glasuri
[de aramă,
în oglindirea apei de'ncremenite
[porți.

Deasemeni, omagiul cel mai fin,
și-l spune poetul sie-și, într'un
„soliloqui”. După ce își mărturisește
„vanitas vanitatum”:
am năzuit ca țara, n'areg
[Pământul
prin scrisul meu, de mine s'abă
[știre,
încheie poema cu aceste versuri
de adănc eou:

Plec capul umilit, când în mine,
mîcmea mea, mări'tă'n Dumnezeu,
și — uitând nemărginirea din
[țarie,
mă simt cu ea deopotrivă eu.

D. Constantin Stelian ne este cunoscut
printr'o activitate literară diversă,
între atele și prin studiul critic.
De exercițiul critic va profita și simțul
autocritic, deaceia nădăjduim în
desvoltarea liricii d-sale, a cărei sursă
emoțională e bună.

CONSTANTIN FĂNTĂNEU

ETCETERA...

STRATEGIE

Micul, foarte micul comic al trupului Cărașu, Dan Demetrescu este renumit pentru răspunsurile neașteptate cu cari intervine în cele mai serioase discuții.

A rămas, de-o pildă, celebră, intervenția lui Dan Demetrescu într'o discuție politică din cele mai aprinse, care a avut loc acum un an.

Era tocmai pe vremea înșăltărilor rapide și glorioase a armatelor germane în Norvegia. Nu mai putea exista nici-o îndoială asupra viitorilor învingători.

Mai mulți actori, adunați în fața unor tradiționale schwarzturi, discutau chestiunile politice „la ordinea zilei”.

Toți cei prezenți își exprimau admirația în fața vitezelor și merue victorioase ale armatei germane.

— „Germanii”, spunea unul, „au cei mai buni și mai disciplinați soldați”.

— „Ați văzut ce fulgerător înaintează în Norvegia?”

— „Precis că în câteva zile, sunt victorioși”.

În clipa aceea s'a putut auzi vocea pigăiată și mai puțin optimistă a comicalui Dan:

— „Nu se știe!”

— „Cum nu se știe, mă?” au sărit toți pe el. „N'ai văzut câte tunuri au trimis germanii în Norvegia? Și câte tankuri?”

— „Bine, bine! Și eu aș vrea să bată germanii. Dar nu sunt sigur. Ia gândiți-vă că ar putea să trimează și Norvegienii câteva fiorduri de-ale lor. Ei atunci, nu s'ar putea încrea lucrurile?”

GARANȚII

Și fiindcă tot suntem în domeniul discuțiilor politice, vom reproduce aici o convorbire care-a avut loc anul trecut între un finlandez și un englez.

Trecuse tocmai o săptămână dela eroica și dăruă apărare a micului și viteazului popor finlandez împotriva hoardelor bolșevice.

În tot timpul luptelor, Englezii le dăduseră Finlandezilor diverse asigurări de apropiată ajutorare.

Toate acestea rămăseseră — după cum era și normal la Englezi — simple vorbe în vânt.

Discuția dintre finlandez și englez avea loc în limba franceză. Vorbea mai mult englezul.

Finlandezul, amărit din cauza recentei înfrângerii, asculta.

— „Dece n'ai mai rezistat?” spunea Englezul. „Într'o săptămână v'am fi trimis ajutoare și i-ați fi putut bate pe Ruși!”

Finlandezul îl privește, calm, de sus până jos, pe Englez, și apoi își dă o palmă peste frunte.

Mirat, Englezul continuă:

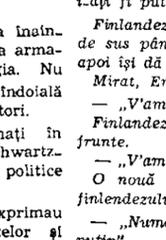
— „V'am fi trimis avioane”.

Finlandezul se bate din nou pe frunte.

— „V'am fi trimis tunuri!”

O nouă palmă peste fruntea finlandezului.

— „Numai să mai fi rezistat puțin!”

Ultima sa ispravă ar fi o vizită la un frizer, de unde s'a întors complet ras în cap. Dănsul pretinde că a făcut lucrul asta pentru a scăpa de femeile care nu-l dădeau pace. Așți, însă, cred a ști că Voinescu s'a ras în cap, numai pentru a evita o eventuală chele.

Nu vom discuta aici motivele actelor excentrice ale lui Voinescu.

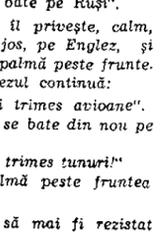
Zilele trecute, Vlaicu Bârna, directorul revistei „Arta”, fiind în vizită la redacția noastră și asistând la ultimele demonstrații de nebunie ale lui Voinescu, s'a simțit dator să-i spună acestuia: — „Dumneala ești gramul de nebunie al Universului Literar”.

La care, caricaturistul, atins în amorul său propriu de nebun, a replicat prompt:

— „Numai gramul?... Pardon!.. Eu sunt kilogramul...”

NEBUNIE LA CANTAR

Caricaturistul și actorul George Voinescu, autor al volumului Balamuc Palace Hotel, molipsindu-se dela desemele sale cu nebuni, caută să-i convingă pe toți prietenii săi că a înnebunit.

Ultimele două săptămâni a ceasta, întâmplările din rubrica noastră aparțin mai mult trecutului.

PE LATNEȘTE

Constat că în săptămâna aceasta, întâmplările din rubrica noastră aparțin mai mult trecutului.

Învățături

Scriam anul trecut în coloanele acestei reviste despre nevoia — dureros simțită — a unei propagande cât mai eficiente, întru apărarea drepturilor noastre, tăgăduite uneori — alături de dușmani — și de alții oameni, pe cari propagandistii interesați știuse să-i ridice împotriva noastră.

Politica noastră de stat, care în atâtea domenii se lăsa influențată de politica altor state, s'a arătat permanent osidă invitată de a adopta — în domeniul propagandei — metodele ce se dovedeau pretutindeni utile.

Și îndelungata noastră absență, acolo unde propaganda dușmană se arăta stăruitor prezentă, — n'a rămas fără urmări.

Peste hotare, defăimătorii noștri au izbutit să-și sporească ac cu an prieteni, iar în cuprinsul țării s'au arătat, de atâtea ori mustrătoare, efectele îngăduitoare noastre „ospitalității” față de unelele vrăjmașilor.

Pentru cei ce se îndărau și se îndăraze încă să ne înfățișeze lumii drept un popor înapciat și incult, nici o osteneală și nici o cheltuielă, n'a fost prea mare.

Și în vreme ce cărțile și publicațiile străine, cu dibăcie întocmite, deschideau drumul propagandistilor politici și culturali sau artiștilor trimiși să dovedească geniul poporului din care obârșeau, noi ne mulțumeam să protestăm împotriva tuturor umelțiilor prin glasul vreunui ambasador cu capricii și cu trenă de vedetă internațională.

Uitând cât de puțin sunt martorii acestor dușmari oratorice, unde nu se înfruntă atât popoarele — cât protagoniștii meselor verzi, orgolliși și-și afirmă icsușina verbală — noi stam cu brațele încrucișate, alături de cei cari zilnic își înțețeau asaltul pentru cucerirea opiniei publice de pretutindeni.

Că noi ne simțeam tari pe temelii unui adevăr de nesdruncinat — asta nu era de ajuns pentru a stăvilii puhoiul minciunilor deslăntuite să ne clatine dreapta așezare.

Și minciuna și-a dovedit vremelnice puterea, fiindcă noi n'am știut să răspundem „civilizațiilor” noastre defăimătoare:

Dovezile stăpânirii noastre de veacuri pe crestele munților și pe plaiurile răvnite de voi, o fac mai bine decât orice hrisoave, graiul și cântecul nostru.

Multe veacuri, noi n'am avut răgaz să deprindem scrisul cu condeiul, fiindcă a trebuit să mânuim doar sabia și arcu.

Dar în Cartea neamului nostru, stă scris cu slove de sânge și de pară, că „civilizații” voastră nu se putea ivi, nici nu putea crește, nici nu putea dăinui, fără îndărjita noastră pază — aci — la hotarul unde am oprit de atâtea ori năvala barbarilor.

Cărțile voastre ieșeau de sub teascuși și se înnulțeau grabnic.

Ale noastre ieșeau din mâinile pioase ale călugărilor, împodobite cu migală și scrise cu îndelungată caznă, în taina mănăstirilor.

Cărțile voastre, erau scrise cu cerneală.

Ale noastre erau scrise cu suflet și cu nesdruncinată credință.

Credința o așa dar obârșia culturii noastre. Și de smere-nia creștină a unor luptători neînfricați, sau mărturie toate cărțile noastre — puține, e drept — dar grele de duh și de multimea faptelor vitejești.

Iată pentru ce cultura noastră, are o noblețe și o trănicioie pe care ne putem înțemeia cele mai înalte năzuinți.

Cu condiția să o ferim de orice deformări păgubitoare. Cu condiția să o facem respectată pentru adevărul și frumusețea ce cuprinde, oriunde începând prin a o prețui, înaintea tuturor, chiar noi înșine.

Fiindcă noi înșine, spiiții de alte culturi, ne-am îndepărtat de izvoarele vieții și puterii noastre. Aici ne stă vina.

Că nu ne-am înfățișat lumii, cu chipul nostru adevărat și cu graiul adevărului nostru, care e una cu graiul rugăciunii-

nilor, al cronicilor, al baladelor și al cântecelor noastre din bătrâni.

Când rareori am găsit îndrăzneală destulă ca să ne arătăm cu propria noastră înfățișare, lauda străinilor și înțelegerea lor, n'au mai cunoscut stavilă.

Așa se întâmplă acum, când multe minciuni se năruesc. Să folosim învățăturile câștigate cu atâtea jertfe.

Prețul plătit n'ar fi fost atât de mare, dacă ne-am fi înțeles datorია la vreme.

Dacă „politica” noastră ar fi fost mai puțin sovălnică.

Dacă „propaganda” noastră ar fi fost mai activă.

Dacă am fi renunțat la atâtea și atâtea servituiți față de „cultura” și de „arta” străină.

Dacă ne-am fi cinstit mai mult cărturarii și artiștii noștri.

Dacă n'am fi renunțat înfine, cu neghioabă ușurință — chiar înăuntrul hotarelor noastre — la serviciile Teatrului Românesc, în timp ce îngăduiam înmulțirea scenelor străine și circulația nestingerită a dușmanilor țării.

Și asta când Teatrul Românesc putea împlini un rost misionar în rândul populației minoritare, înlesnind totodată în chegarea unui grai unitar pe toată întinderea României întregite.

În fața atâtor semne de îndreptare pe care biruința oștilor noastre de înnulțeste zi cu zi, se cuvine să ne întrebăm, care va fi întâia biruință a spiritului românesc, după ce sufletul și brațul oșteanului român de totdeauna îi va deschide drum nou de afirmare?

Nu putem răspunde, deocamdată, decât atât:

Biruința aceasta, n'o poate asigura niciunul dintre cei cari puțin cândva la încrecare, n'au știut decât să culeagă, pe locurile unde nu ei semănau.

Nu mai așa vom putea dovedi că încercările prin cari am trecut ne-au învățat ceva.

străna decât ca o prețioasă sur-
să pentru viitoare opere. Dar
reținându-le, a observat cu sur-
prindere că ele aveau o viciune
pe care și-ar fi putut-o pierde
foarte ușor încercând să le pre-
lucreze în cadrul unor povestiri
mai lungi.

Datorită acestei juste observații
și faptului că directorul unei re-
viste-magazin îi cerea pentru
publicația sa lucruri cât mai
scurte, Maugham s'a hotărât să
le dea publicității în forma ini-
țială. Necesitatea de a nu depăși
un anumit spațiu, — mărturi-
sește autorul — l-a determinat
să concentreze la maximum va-
stul material de impresii adunate.

Și tocmai din această strîngere
reiese și mai bine calitatea scrii-
torului adevărat, ceace de-a ști
să se dispenseze ușor de balastul
inutil al conducerii acțiunii pe
căi lăturamice, apelând la concii-
ziune și simplificare, fără a dă-
nuia efectului.

Mici perle, strălucind fiecare
în alt fel, povestirile din „Miniaturii”
rămân un prototip al genu-
lului acesta, piatră de încercare
pentru scriitorii nu îndeajuns de
stăpâni pe mînuirea condeiului.

C. POSTELNICU

MARGARET MITCHELL: PE ARIPILE VANTULUI.

Epoca de adănci frământări interne ce s'au produs în America celei de a doua jumătăți a secolului trecut, avântul umitor de repede luat de industrie, în urma unor descoperiri epocale, și-a găsit o înfățișare dintre cele mai fidele în romanul „Pe aripile vântului”.

Sudul, continuând viața liniștită și puțin romantică pe care i-o permiteau bogatele sale plantații de bumbac, din ce în ce mai căutat, își păstra intacte mândria de-a aparține Confederației și disprețul pentru Yankeei acaparatori de dolari. Tineretul Georgic își petrecea timpul între picnicuri și exerciții militare, prietenii lui le fel de căutate și prețuite. În mijlocul acestui dulce farniente cade fulgerul războiului. Primită cu entuziasm și proclamată „Cauză” națională, lupta se deslanșează cu furie, colectând toate energiile sudistilor.

Acesta este cadrul în care se desfășoară acțiunea romanului. Figura feminină centrală a cărții, Scarlett O'Hara, înfrunghiează cum nu se poate mai bine o tânără pe lângă care evenimentele trec fără să o turbure și dacă ele își găsesc un ecou în sufletul ei închis pentru tot ce nu este dragoste, aceasta se întâmplă numai când tangențial se regăsește în văltoarea frământărilor. Iar alături de un soldat ce-și riscă viața pe câmpurile de luptă ale Virginiei și odată cu ea și echilibrul sufletului său.

Dar numărul mare de personaje ce trăiesc în paginile acestei cărți, împletindu-și acțiunea și sbătându-se ca niște valuri nestatornice în căutare de limanuri mai liniștite pe care viața să se prindă temeinic, fac din

Note românești

romanul acesta una dintre lucrările cele mai reprezentative din câte s'au scris vreodată în literatura americană. Oglindind o epocă în plină efervescență, când culorile gloriei se întălesc des cu abisurile prăbușirii, „Pe aripile vântului” își merită succesul mare obținut în toate limbile în care a fost tradusă. Versiunea românească, într'o ținută aleasă, este datorită d-nei Mary Polihroniade.

C. GANE: TRECUTE VIETI DE DOAMNE ȘI DOMNIȚE.

Acum când mai mult decât oricând suntem dator să ne cunoaștem trecutul în tot ce el are înălțător și bun, în ceace poate constitui ravnită pildă pentru generațiile de azi și de mâine, munca întreprinsă de d. C. Gane în desprinderea încercărilor și ascunselor fire ale trecutului din care răsar luminoase și blânde figurile unor Domnițe care-au urzit istoria noastră, își găsește un bine meritaat răsunet în inimile tuturor iubitorilor de ce avem mai frumos dealungul existenței noastre ca stat.

Ies din umbra nedreptei uitări cele mai de seamă figuri ce au veghat la înfiriparea și mai târziu la consolidarea și înălțarea Principatelor noastre. Umile și tăcute, ele au trecut sfioase prin încrâncenarea vremurilor, pana cronicarului oprindu-se rareori asupra acestor soții, fiice sau

mame de voievozi. Nu odată însă alături de mâna puternică și bărbăția Domnitorului a stat sufletul mare și bun de creștin al unei Domnițe; cunoaștem, de altfel, câteva cazuri în care pe primul plan s'au impus cu autoritate nume de femei, conducătoare pripicute a se descurca în diriguirea treburilor țării.

Cele trei volume ilustrate din opera d-lui C. Gane „Trecute vieti de Doamne și Domnițe” aparute în editura „Universul” se împun atenției cititorilor atât prin ceace conțin ca document rar, cât și prin forma desăvârșită în care sunt prezentate.

W. S. MAUGHAM: MINIATURII

Numele lui Maugham, ca romancier și nuvelist în special, îndeajuns de cunoscut la noi, își adăugă în prestigiu cu fiecare nouă operă tradusă. Cu această s'a înscrisă d. Jul. Georgea care a tradus o mare parte din opera scriitorului englez.

Ultimul volum apărut din Maugham este „Miniaturii”, conținând peste treizeci de povestiri, încadrate în același ciclu „malaez”, de care am mai vorbit. Insuși titlul ne indică lungimea schițelor ce sunt cuprinse în carte. Într'adevăr, „Miniaturii” le sunt născute din notele de călătorie luate de autor cu ocazia voiajului întreprins în China. Consemnând ceace îl interesa se în deosebi, Maugham se pare că nu considera materialul astfel

străna decât ca o prețioasă sur-
să pentru viitoare opere. Dar
reținându-le, a observat cu sur-
prindere că ele aveau o viciune
pe care și-ar fi putut-o pierde
foarte ușor încercând să le pre-
lucreze în cadrul unor povestiri
mai lungi.

Datorită acestei juste observații
și faptului că directorul unei re-
viste-magazin îi cerea pentru
publicația sa lucruri cât mai
scurte, Maugham s'a hotărât să
le dea publicității în forma ini-
țială. Necesitatea de a nu depăși
un anumit spațiu, — mărturi-
sește autorul — l-a determinat
să concentreze la maximum va-
stul material de impresii adunate.

Și tocmai din această strîngere
reiese și mai bine calitatea scrii-
torului adevărat, ceace de-a ști
să se dispenseze ușor de balastul
inutil al conducerii acțiunii pe
căi lăturamice, apelând la concii-
ziune și simplificare, fără a dă-
nuia efectului.

Mici perle, strălucind fiecare
în alt fel, povestirile din „Miniaturii”
rămân un prototip al genu-
lului acesta, piatră de încercare
pentru scriitorii nu îndeajuns de
stăpâni pe mînuirea condeiului.

C. POSTELNICU

Intunecarea Magdalenei

(urmare și sfârșit)

— Ești fericită, Magdalena?

Ea își mângâie mâinile, verigheta. Șopti cu lacrimi în ochi:

— Fericită, Luca — fericită!

Dar noaptea se trezea nedumerită, atență la fiecare mișcare a perdelelor bătute de vânt; la fiecare șvon al timpului. Aștepta să vadă prin odaie — mișcându-se în somn, să vadă tentaculele care o învârnau în somn, să audă pe cineva deschizând ușa și să intre fără să facă șgomot. Sau s'apară din necunoscut vâpaia aceea stranie care o copleșise, să prindă formă și să se-agațe din nou de trupul ei ca de o salcie tânără plângătoare. În jur însă, nu era decât aceeași tăcere adâncă, sumprițoasă și nemiscată. Totuși până se mai bănuia șoapla, oftatul acela desnădăjduit (pe care îl mai simțea încă lângă gura, lângă inima ei), după care se prelinge apoi prin ferestre — afară în lume. Toate aceste prezirii buimăcile îi lăsa Magdalenei spaime ca deacum se întâmplă ceva definitiv, ceva cu neputință de a fi strivit prin rugi sau alte ritualuri. Se simțea trasă spre o lume nevăzută, parcă auzea neconținut glasul care o cheamă desnădăjduit afară. Rămânea câteva clipe cu tâmplele în palme, se gândea intens la Sextil Panu — și adormea din nou, într'un fel de somn bolnav, nestărușit aproape.

Așa a durat câteva nopți dearându-l. Până când într-o dimineață, gata să se imbrace, văzu pe brațul gol — o pată cenușie. Intinse mâna, frecă locul acela crezând să poată dispărea. Nicio durere nicio schismă — numai pata apărea din nou, mai înegrită parcă. Magdalena știa ai cui este semnul. Semnul care aparuse și lui Sextil Panu și celorlalți dinaintea lui. Sta acolo nu ca o răbufnire a sângelui, nici ca o stare morbidă a cărnii — răsărea ca o ochiu viclean, diabolic — ca o gură nesătioasă de șarpe, otrăvitoare. La început Magdalena nu putu crede, nu putu mai ales înțelege de ce tocmai acum se iscase. Sau poate nu e decât o manifestare abolică, o obsesie dramatică.

Cu brațul desgolit, alergă în odaia d-nei Alice:

— Ce este asta, mamă? întrebă ea stăpânindu-se.

Doamna Alice se apropie cu ochii ei miopi, privi mai întâi brațul, avu o tresărire violentă, ochii i se înălțară peste toată înfățișarea Magdalenei și isbucni deodată în lacrimi, cu un hohot fierbinte, strângându-o în brațe — cașicum ar fi vrut în ultima clipă s'o apere de primejdie.

— Nimeni, Magdalena, nimeni fetițoi!

Magdalena rămase inertă în brațele ei, dreptă, privind pe deasupra spre un punct nevăzut din depărtări. Din nou se gândi la Sextil Panu, dorind poate să-l cheme și pe el în ajutor.

— Lasă, mamă, liniștește-te! Nu vezi că eu sunt calmă?

Se desprinsese din brațele ei, părăsind odaia cu pași împietriți. Auzi din nou plânsul răbufnit al d-nei Alice și în fiecare clipă care trecea — își da seama că totul e atât de firesc. Nu s'ar mai putea revolta, nici să blesteme, nici să fugă. Osândă a prins-o și-o ține înălțată.

Chiar în ziua aceea, Magdalena își mută lucrurile în odaia lui Sextil Panu. Părea atât de liniștită, că un zâmbet ușor — involt îi înflori pe buze. Zâmbea cârților, oglinzilor, lui Sextil Panu. Se simțea ușurată ca de un leș, pe care fusese obligată să-l poarte 25 de ani de-a rândul. Dorea mai ales prezența concretă a lui Sextil Panu. Infierbântată, stăpânită de aceleași farmece, îl privea ca pe un om, ca pe un om v'iu, care și-a intrat în sânge, pe care nu-l mai poți uita. Lua portretul din perete și și-l apropia de sânii gol, îl ținea strâns lângă inimă — într-o îmbrățișare trucidă, neverosimilă. De mult Sextil Panu nu mai era considerat în valoarea lui de „tată”. Acum înceoșebî, își pierduse și calitatea aceea de sursă a râului. Era un OM. Iubirea, cea unică iubire pe care n'o cunoscuse în voluptățile reale, se transformase acum într-o simpatie organică lângă neînțelegerea lui Sextil Panu. Ispita se adevărase naivă, dar transcendentă. Ar fi vrut astfel ca Sextil să capete o viață, mută și elixirantă, dar să moară în brațele lui, să-i simtă sărutarea, să-i simtă mâinile încercându-i coapsele și umerii, urcându-se cu el — sus, acolo în vesnicile neturburate.

— Dece ne-ai făcut să murim tineri, tată, atât de tineri?

Nu era în întrebarea ei nici descurajare, nici mîlă, nici revoltă. Ci o însuflețire oarbă pentru moarte. Pentru că acum Magdalena o dorea, o cerea mai repede și mai intens. Știa că prin actul acesta se purifică deplin, scapă de torturile lutului, de chinurile iadului. Se abandonase cu desăvârșire acestui legământ, așteptând emoționată să vină ceasul, transfigurată într-o infinită melancolie — să pornească zâmbind, frenetică — spre intermediiile lui Sextil Panu.

Așa se pregătise Magdalena de moarte. Sta erou întregi pe scaun lângă fereastră, privind afară. Vedea primăvara venind și zâmbea. Vedea merii, lilieci înflorind și zâmbea. Vedea perechi îndrăgostite trecând și zâmbea. O zâmbetala acesta ca o ertare pentru toate păcatele oamenilor, zâmbetul acesta ca o nouă cununie cu cerul. Câteodată tresărea tremurând, umbliând în neștiere de colo până colo, aruncându-și ochii inspălmântată peste toate lucrurile din odaie. Parcă misterul se închisese din nou în vesnicie, parcă fusese scoasă din condiția magică a familiei Panu. Părea atunci o exaltată, împotrindu-se gândului că nu va mai muri. Dar dorul după Sextil Panu devenea haotic, o pătrundea din nou cu atâta măreție, să se lumina ea în preajma unei invierii adevărate.

Singurul care veni s'o vadă fu Șașa. Rămăsese în pragul ușii încercat, mângâindu-și mâinile. Ochii îi erau arși, turburați și o privea pe Magdalena cu o fixitate ri-

gidă. În înfățișarea lui palidă, părea un fet inecat, lipit, de zid.

— Ti-e frică, Magdalena? o întrebă trist.

El însuși făcea concentrări furcive să fie calm, să pară nestingherit. Dar era atât de galben și de infircoșat, că trebuia să se sprijine de ușă să nu cadă. Știa bine că într-o zi și pe el îl va trezi din somn oftatul acela dureros, și el va auzi chemarea dintre vânturi, și lui îi va apare pe braț semnul cenușiu.

— Nu mi-e frică, Șașa. Imi inchipui că am murit de mult și acum nu așteaptă decât duhul meu să plece. Durerile ar fi ale trupului, dar eu nu-mi mai simt carnea. Chiar când mă pipă, degetele mi trec peste materie, ajungând până la suflet.

— Cum este când mori așa?

— Fără suferință, Șașa. Fără nicio suferință. Ceeace mă doare mai mult e dorul după „Sextil”. El înlocuiește acum toate lucrurile noastre de aici de pe pământ.

Șașa ar fi vrut să-l spună că lui i-a rămas dragă, că nu se poate împăca așa cu moartea ei, că ar fi în stare să lupte pentru dărâmarea blestemului. Dar se simțea neputincios să vorbească. Avea o răsuflare sugumată, o răscolire lamentabilă în tot trupul. Din nou își mângâie mâinile, căutând să se revoleagă. Magdalena se apropie de el și îi cuprinse umerii, șagăindu-l:

— Trezește-te, Șașa!

— Sunt treaz.

— Nu, Șașa. Și tu visezi la moartea ta. Nici ție nu-ți va fi frică. O știi bine. Promite-mi că n'ai să plângi.

— N'am să plâng, Magdalena.

— Așa, Șașa. Nici eu n'am să pot plânge. Nu suntem oare amândoi fiii lui Sextil Panu?

— Suntem, suntem... dar răsuflatul îl surgrumă, se întoarse și fugi prinzându-și capul în mâini.

Magdalena privi în urma lui, ca în urma unui sicriu care poartă înăuntru un om viu. Nu-l mai strigă înapoi. Inchise ușa cu cheia, aprinse lampa, își trase scaunul lângă fereastră. În toată odaia era un aer pur de împăcătune, o atmosferă de biserică în care n'a mai intrat nimeni de sute de ani. Și peste toate, chipul Magdalenei zâmbea ca o mare lumină.

Se opri un moment din plimbarea aceea piezișă, privindu-se atent în oglindă, apoi așezându-se în fotoliul din fața căminului spuse mai mult pentru el:

— Trebuie să scap de demența asta, de demența ei mai ales.

Victor îl privi pe sub arcadele sprâncenelor ascunzându-și zâmbetul ironic care se iscase o clipă pe buze.

— Tu îi spui demență, eu o consider o tragedie a bucuriei divine.

— Spune-i oricum, pe mine mă obosește, mă turbură, mă îngrozește. Ascultă-mă, Victore: Credeam că'm să pot realiza o minune, un mare miracol, dar acum mă simt învins.

— Și atunci cum a rămas cu logodna? întrebă celălalt mirat.

— Parcă logodna mai interesează astăzi. După aceea s'a întâmplat ceva grav, ceva extraordinar între noi.

— Despre ce este vorba?

Luca se răsuși în fotoliu, adunându-și gândurile, ferindu-se mai ales să întâlnească privirile celuilalt.

— Doream o libertate, un repaos între mine și Magdalena. Știam bine că după cununie, aveam să fiu un sclav, trebuia să mă transform într-o anexă a ei. De aceea câteva zile fusesi deadreptul bolnav, risipit între ceasuri, sdrănit parcă de toate câte se petrecuseră între noi. Încercam câteodată să mă duc la ea. E adevărat, niciodată n'am trăit ore mai esențiale, mai desăvârșite ca în apropierea ei. Stăteam s'o privesc: s'o ascult — sau adesea mă emoționaș tăcerile acelea lungi care nouă ne caușau o satisfacție febrilă. Sunt femei care știu să iubească un om, numai privindu-l, numai ocoțindu-l cu surăsurile sau numai tăcând. Poate eram prea orgolios, începea să-mi fie frică de ceva neștiut. Sau în subconștient creștea demonia aceea desăgărată, care începea să mă închirească. Cred că Sextil Panu mă opra să mă cunun cu Magdalena. Asta e, în sfârșit, am aluneecat prea mult. Era vorba despre libertatea mea. Dar inchipui că n'am găsit cu putință alt sens al eliberării mele, decât să-mi vulgarizez trupul, să mi-l biciu. Nu acceptam nici o morală — dar bănuiam că tot am să câștig o suferință, o suferință care să mă stoarcă, să mă umanizeze până la paradoxal. Într-o noapte a fost asta. Suiam la mine eu o femeie, o femeie oarecare luată de stradă.

Pe scări însă m'am întâlnit cu Magdalena. Probabil se plătisese așteptându-mă și acum se întorcea. N'am putut reacționa în niciun fel. Străngeam numai cu brutalitate brațul femeiei care zâmbea vopsit, alăturându-se totă de mine. Magdalena avu la început un șoc tremurător, mă privi atât de îngrozită încâ nu i-am putut suporta privirile. Cu ochii închiși, plecați în jos, vedeam scena asta foarte obscură și destul de caraghioasă. Nu știu ce gest ai fi făcut mai târziu. Încercam să mă desmeticesc, să devin normal. Am simțit-o o clipă în urmă trecând pe lângă mine, coborând treptele fugind, desigur scârbită, foarte desamăgită. Aveam sentimentul confuz că mi se despica pieptul în două sau că în jurul meu totul e intunecat. Firește că eram jenat, emoționat, dar nestăpânit încă pe o logică oarecare. Ma bine aș fi urcat sus cu femeia aceea, înclinându-mă în odaie și forțându-mă să fiu un amant plăcut. Dar am părăsit-o acolo pe scări, întorcându-mă jos în stradă. Am găsit-o afară rezemată de zidul casei, foarte istovită, istovită ca de o oboseală foarte cuprinde și silă și desigur și mirare. Parcă mă aștepta, eram convins c'o să viu în urma ei. N'aveam curajul să-i explic și nici să-i vorbesc măcar. Mă simțeam stupid și inferior

în fața ei. Mă privea cu niște ochi enormi, scilpitori, înghețați. Apoi spuse foarte calmă:

— Tu nu ești vinovat, Luca. Nu ești vinovat cu nimic.

Atunci am înțeles cât de mult mă disprețuște, cât de sus stă iubirea ei nobilă, cât de frumoasă ar fi fost cununia noastră. În fond, era un fapt banal fără importanță, ridicol dacă vrei, dar cauzează între noi o sdruncinare definitivă, o ruptură ireparabilă. Nu știam cum s'o conving că asta nu strică nimic din armonia dragostei noastre, că nu e bine să judecăm întâmplarea aceea ca pe o desăgărare a sentimentelor noastre. Mă sileam să fiu calm, dar n'am reușit. Ea mă privea continuu înfiorată, tremurând. Cred că ar fi plâns dacă suferința ei n'ar fi fost atât de adânc sdruncinată în suflet. Pornirăm pe străzi la întâmplare, desorientați, lăcând. A fost cea mai lamentabilă noapte din viața mea. Să mergi alături de un om care tace, să simți cum totul în jurul tău se destramă, sau se scurge în ține ca un puhoiu murdar. Și auzeam numai răsuflul adânc, care o făcea să înceasă adesea în tuse. Nu numai eram eu și Magdalena — ei două întunerici plutoitoare. Parcă intrasem pe neașteptate într-o zonă de nebunie înecată, mă sbăteam să scap, să fug. Nu se mai putea face nimic. Până în zori am stat unul lângă altul. Nu ne puteam despărți, pentru că trebuia să așteptăm să se sfârșească noaptea aceea, că să nu ne mai aparțină nimic din amintirea ei. Dar, știam bine, că amândorora ne rămăsese în suflet o amarăciune deșartă, o beznă clocoțitoare, un fel de șopărlă care te suge și te usucă. Ne-a prins dimineața, aproape de grădina Icoanei. Știam că ne vom despărți, că ne vom despărți mai ales pentru totdeauna. Și în clipa aceea doream s'o îmbrățășez sălbatec, mai pasionat decât în orice altă noapte de extaz. S'o oblig să închidă ochii și să uite, să uite definitiv tot ce văzuse și se întâmplase între noi. Credeam că rățicirea pe străzi îl ajutase să se limpezască, și poate anume mă oprise alături de ea ca să scape de demența aceea. Credeam că la sfârșitul nopții devenim puri, inefabili; căpătăm o certitudine cerească, fermă, fără constrângerea amintirii de mai înainte. Cât de mult mă înșelam! Magdalena se opri deodată, privindu-mă tot atât de împăienjenită, indiferentă, tot disprețuitoare mai ales. A-veam senzația că o otrăvă duce mi se scurge în vine, că peste câteva clipe aveam să cad trăsniț într-o moarte fulgerătoare la picioarele ei. Aș fi vrut chiar să mă spânzur acolo, să alerg înaintea unei mașini. Aș fi

birea cealaltă, serafică, veșnică — pe care totuși sunt convins că i-o purtam. În noaptea aceea mă privea ca pe omul care o înșelase (nu în sensul unui adulter), ci care o trădează în măreția destinului ei. Credea că implinind păcatul cu altă femeie o părăsese, fug din semnificația cununiei, o las mereu în urmă agățată de propriile ei disperări. Dar nu era așa. Măș fi întors tot la ea. Pentru că Magdalena crează întotdeauna un climat prețios de iubire, crează o căldură bună — amicală în jurul tău. Acum mi se pare monstruos ce am făcut. Păcatul meu ar fi fost de un ceas, de două — dar nici păcat, o plăcere și atât. Acum o văd parcă într-o planetă pustie și mi-e groază să mai mă gândesc la viața ei. Eu? Eu par ca un câine huliț, murdar și îndepărtat de toate.

Se opri, frecându-și tâmplele nervos. În odaie plutea acum o liniște continuă, neturburată. Prin perdele, cădea pe covor o lumină cenușie, împărțind încăperea în două zone obscure. Se auzea la răstimpuri egale, respirațiile molcome. Se făcuse frig. Luca se ridică, stuturându-și umerii și vorbind cu o altă voce:

— Am pe-aici un lichior tare. Să bem puțin. Poate ne mai încălzim.

Turmă în cele două păhăruțe cu o incetivnoală atentă, întinzându-i apoi unul lui Victor. Le băură amândoi, într'un șuer. Mai le umplu odată. Stăteau acum cu ele în mână, sorbindu-le ușor ca pe un parfum involt.

— Într'un fel, avea dreptate Magdalena — începu Victor să vorbească. Celălalt tresări. Își lăsă paharul pe masa de alături, aprinzându-și o țigară.

— Desigur că pentru tine a fost un mare ghinion, dar judecând prin calmul cu care se deslega de tine nedorind să mai participe la realizarea miracolului înseamnă că Magdalena și-a dat seama că nu ești tot atât de perfect cași ea. Doar tu mi-ai spus că dorința ei curioasă oarecum era de a rămâne până la sfârșit fecioară. Adică pură, adică nesdrăbită de faptul uman. Cred că nu e bine să considerăm arderea ei lăuntrică, această inconștiență de a refuza legătura cu un bărbat — în sens biologic. Căci virginitatea ei nu conta ca realitate implinită sau neimplinită, ci ca o magie prețioasă în legătura cu lumea iluziilor, o natură inspăimântătoare de nepământeană. Magdalena nu suferă pentru că tu te-ai culcat cu altă femeie, suferă pentru că aflat că și tu ești om, pentru că nu poți să te înalți până la frumusețea aceluia extaz de purificare.

Luca așteptă câteva clipe, crezând că a-

Există o zonă în destinul unui om, în care se concentrează tot ceace ar fi trebuit să trăiască, se concentrează și se epuizează într-o clipă, într-o simplă întâmplare. Moartea apoi, e un sfârșit firesc.

— Eu nu i-am grăbit sfârșitul asta! reperiă Luca infierbântat, crezându-se acuzat.

— Dacă Magdalena mai are amintiri, tu nici nu mai contezi în amintirile ei. Ai devenit o umbră fără importanță, care n'o mai supără. Cred că Sextil Panu le-a lăsat la toți dorul de a muri, de a muri tineri mai ales. Și în faza asta ei nu suferă, dimpotrivă sunt fericiti. Iubirea pentru tine o înlocuiește acum dorința fierbinte de a fi mai repede în ra!

— Așa este! făcu resemnat Luca. Acum e prea târziu, prea departe de mine. Dar poate mă întâlnesc eu ea, sus în cer.

Victor se ridică brusc. Niciodată ochii lui Serafim nu avuseseră culoarea asta spălăcită, lumina asta arzătoare de acum. Era în toată făptura lui o înclădire a fibrelor, a celor miriapode sugrumante, subjugându-l unui nou blestem. Îl vedea deacum pe Luca rătăcind prin lume, ca un spirit gol, ca un spirit interzis în mediul paradisiac. Păcatul lui nu se răsfrânge numai asupra acestor sfâșieri crepușulare de azi, ci mai ales îl blestema să rămână viu mult timp, să suferă mult timp până la altă întâlnire cu Magdalena. Luca Serafim părea în clipa aceea foarte bătrân, foarte nenorocit.

Victor își îmbracă pardesul, își puse mânușile, grăbindu-se să plece. În ușa se mai întoarse odată.

— Știi, Șașa a dispărut de acasă, a fugit. Nu mai știe nimeni nimic de el. Cred că se teme de moarte.

Dar celălalt nici nu tresări măcar. Rămase acolo în fotoliu aparținând unei groaze ireale, incrementat ca într'un sicriu săvrit la marginea lumii. Arar i se auzea respirația — ca un horcăit sinistru.

Nu s'a luminat încă de ziuă. E un ceas înguratur al unei dimineți care va veni convulsivă și obosită. Totul apare confuz, ca într'un spăen nostalgic. E minunat de plăcut însă, să te plimbi pe străzi la o oră la care încep să se sângă lumini și în jur e numai un pustiu violent, neobșnuit.

Sunt oameni ale căror chipuri nu spun niciodată nimic, chiar dacă viața lor presupune o întreagă serie de svărcoliri. Alții care își exteriorizează destul de aspru sentimentele și iluziile. Fetele lor sunt expresia unei stări de haotism sălbatice. Ochii mai ales desvăluie în pupile o lumină stranie, care înseamnă în același timp frică și resemnare. Așa este acum Șașa. Crezuse că pleacă pentru totdeauna. Hoinărind fără rost pe străzi, dormind în hoteluri dferite, mîncând în restaurante streine — încercase să scape de amintiri. Dar cu fiecare ceas se simțea tras înapoi ca într'un fel de moștră amețitoare.

— Trebuie să te uit, tată! Trebuie.

Era strigătul din ceasurile acelea nedormite, hipnotice — când Sextil Panu apărea mai plâns, mai trist în gândul băiatului. Adevărul acum i se pare desgolit de orice valoare, crud și catastrofal. Meru va fi un om obosit, un om insubstanțial, osândit să ducă și el suferințele de neertat ale celuilalt. De aceea își dă seama că atât scăpare nu e decât întoarcerea.

Parc un om bătrân, firav, sfâșiat de orice bunătațe. Se întorcea ca dintr'un tărâm pustiu, să-și inumeze aici folle de calendar și să se pregătească pentru celălalt drum înapoi. Vedea casa și nu-l emoționează nimic, se întâlnește cu mama și nu vede pe chipul ei bucuria regăsirii. În toată casa e o tăcere plină de păcate. Se oprește deodată în loc, cașicum se auzise chemat de cineva. Își aduse în clipa aceea aminte de Magdalena. Cum intră în odaia ei, îl băntui deodată un parfum de o nobețe rară. Căci Magdalena era atât de pură, atât de neumană! Obrăzurile căpătase linii discontinue, adânci. În toată făptura ei se crease un mediu suprauman, cețos, neașteptat de cald.

— Dece ai întârziat, Șașa?

În prima clipă, nu-i văzu decât mâinile, slăbite și galbene, întinse deasupra păturii. Eși dădu seama că Magdalena trăește ultimele momente ale delirului.

— Eu știu că te-ai întors pentru că te chema aici „Sextil”. Deacum n'ai să mai poți pleca.

— Ai dat dreptate mamei; nouă ne trebuia altă tată. Plângi, Magdalena?

— Nu, Șașa. Mă gândeam că plec din lume cu o sângură amintire: sărutarea lui Luca. Dar ea e mai grea decât toate păcatele și bucuriile mele de aici. De aceea îl blestem să n'abă liniște, până când n'ou cobor cu să-i închid ochii.

— Așa mor Panii, Magdaleno — bestemând?

— Așa mor. Acum du-te, Șașa.

Calendarul e același de acum 27 de ani. Ceasornicul oprit în aceeași oră. Printre cadrele ferestrel se vede orașul, doborât sub primăvara asta de plumb. Dincolo, în holl, așteaptă Victor, Iulia, doctorul Radovici. Doamna Panu intră înăuntru cu un buchet enorm de lacrimioare albe. Se aud patru inimi bătând răsește, ca patru clopote funereare într-o cetate în care nu locuiește nimeni. Așteaptă toți patru, ca în fața unei noul coborâri depe cruce.

Însfârșit, eși doamna Alice — care oprindu-se în prag, le spuse liniștită:

— S'a sfârșit! Eu îi îngrop pe toți.

Răsuflură deodată. Victor își aprinse pipa. Iulia isbucni în plâns. Doctorul își scoase batista, să-și ștergă fruntea plină de broboane. În mijlocul lor, numai Șașa sta drept, atât de nemiscat și de alb — ca un arhanghel care-și ascultă sentința morții viitoare. Brașov, Martie 1941.

LAURENȚIU FULGA

vrut să mă vadă murind, să capete astfel credința că mă mântuisem, că puteam sta alături de ea nevinovat. Aș fi vrut să mă erte. Dar Magdalena imi spuse doar atât, posomorită, învinsă:

— A trecut și noaptea asta! Acum e altfel, e altfel — așa cum tu n'ai să poți înțelege niciodată, Luca.

Și fără să-mi întindă mâna, fără să mă erte, mă părăsi. N'am putut alerga în urma ei s'o opresc, nici n'am strigat-o să rămână. Poate s'ar fi întors. O priveam năucit, cuprins de o pană în inspăimântătoare, impietrit, în locul acela — neașteptând nimic nici dela soartă, nici dela Dumnezeu, nici dela oamant. Nădăjduliam totuși că va veni cândva să mă vadă, nădăjduliam s'o găsec ascunș în inapoiă flegării lucrui. Dacă deschideam o ușă — mă așteptam s'o văd acolo. Dacă mă priveam în ogindă — credeam că va răsare ca o vâpa. Dacă visam — credeam că e alături de mine, în pat și întindeam mâna s'o ating. Totul se transformă, căpăta contururi și viață, numai prin viața — prin conștiința ei. Câteva zile am fost bolnav de febră, de neliniște. N'am avut curajul s'o caut acasă. Poate mi-ăr fi eșit înainte d-na Panu și s'ar fi uitat la mine ca la un strein. Poate Șașa, care mi-ăr fi închis ușa în nas. Poate chiar ea — privindu-mă ca în dimineața aceea, fiind de ajuns să înțeleg că totul e zadarnic. N'au avut curajul. Mi se părea că în jurul meu e o lume amară și desnădăjduită, iar ea un strigoi plătind pe deasupra lucrurilor, căutând o formă, o materie oarecare să mă intruchizeze în altă viață. M'am simțit grotesc ca un saltimbanc întors din circ, după aplauzele proștilor amăgiți cu feacuri de nimic. Așa a fost. Apoi într-o zi, primii verigheta înapoi. Într'un pic mic, alb, pe care nu l'am deschis. L'am plătit numai și am înțeles. Cred că înăuntru nu e niciun cuvânt, măcar. Și chiar de ar fi nu sănt curios. Dar știu că nu e. În ziua aceea am fost însă foarte liniștit. Mă întreb și acum dacă am fost în stare s'o iubesc cu adevărat, dacă am iubit-o măcar o clipă. Vezi, ea n'a făcut deosebire între o iubire carnală pentru o femeie oarecare și iu-

părarea va continua, dar văzându-i tăcând, răspunse vag, elătinand din cap.

— De acum nu mai are niciun rost, M'am decis să plec.

— Vorbești serios, Luca?

— Foarte serios. Nu știu dece aș mai rămâne în țară. Jocul mi se pare drăcesc, impur, fără nicio ată semnificație mai înaltă. Și-apoi gândeste-te că nu mai pot suporta amintirea ei. Aproape același motiv de acum 11 ani. Plec să uit, să mă desăvârșesc în altceva. Eu și așa n'am niciun scop. Am să caut unul. Inferior, ridicol, la întâmplare. Trebuie să intru într-o altfel de aventură, care să-mi sângere carnea, să-mi epuizeze sufletul. Desigur că vor trece multe zile, până voi scăpa de amăgirile fastuoase de aici. Am să încerc, ceeace mi se pare esențial e că n'am niciun regret pentru nimic, nicio remușcare. Tu care ești artist, înțelegi sentimentul asta. Când ai visat să sculptezi o statuie, muncești chinuit nu reușești, o arunci, te apuci de altceva și constai că ai isbândit altfel, mai deplin, te-ai desăvârșit prin intermediul altei iluzii. Mai ai regretul de a nu fi terminat prima operă? Nu cred. La fel și cu mine. Ce-o să se întâmple cu ea? Poate că va veni într-o zi cineva care s'o iubească altfel, așa cum visează.

Victor ridică ochii. Avea privirile, reci, și aspre.

— Cred că nu se va ivi nimeni! spuse el târziu.

— Pentru că toți o să fie prea lipiți de pământ, prea sub-oamenii — ca să întrebunțez un atribut de-al ei?

— Nu, Luca — pentru că Magdalena deacum se pregătește să moară.

— Ce vrei să spui? tresări brusc încordat. E bolnavă.

— O, nu — nu e deloc bolnavă. Dealțul înaintea mea, cauza o cunoști și tu. Nu ți-a că e fiica lui Sextil Panu.

— Am înțeles.

— Magdalena moare poate de prea multă tinerețe. Sau poate pentru că peste vârsta asta nu mai poate rezista la nimic, nu mai poate accepta nimic. Există întotdeauna o limită, peste care nu se mai poate trece.